

UNIVERZITA KARLOVA
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Ústav dějin křesťanského umění

Daniela Hrubanová

Výzdoba Sálu bitev v klášteře El Escorial

Bakalářská práce

Vedoucí práce: doc. PhDr. Martin Zlatohlávek, Ph.D.

Praha 2023

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 14. 6. 2023

Daniela Hrubanová

Bibliografická citace

Výzdoba sálu bitev v klášteře El Escorial [rukopis]: bakalářská práce / Daniela Hrubanová; vedoucí práce: doc. PhDr. Martin Zlatohlávek, PhD. -- Praha, 2023. – 69 s.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá výzdobou sálu bitev ve španělském klášteře El Escorial, který nechal v letech 1563–1584 postavit španělský král Filip II. První část je věnována popisu uvedeného kláštera a jeho jednotlivých částí. Druhá kapitola bude věnována italským umělcům z Janova, kteří byli pověřeni výzdobou sálu bitev (Nicola Granello, Orazio Cambiaso, Fabrizio Castello a Lazzaro Tavarone). Stěžejní částí této práce bude kapitola, která se věnuje popisu konkrétních maleb v galerii bitev, které znázorňují čtyři vítězné bitvy Španělska a popisu klenby s groteskní výzdobou.

Klíčová slova

El Escorial, sál bitev, Španělsko, kresby, fresky, 16. století

Abstract

Decoration of the Hall of Battles in the monastery El Escorial

The bachelor thesis focuses on the decoration of the Hall of battles in the Spanish monastery El Escorial, which was built in 1563-1584 by the Spanish king Philip II. The first part is devoted to the description of the monastery and its individual parts, The second chapter will be devoted to the Italian artists from Genoa who were commissioned to decorate the Hall of Battles (Nicola Granello, Orazio Cambiaso, Fabrizio Castello and Lazzaro Tavarone). The main part of this thesis will be a chapter devoted to the description of the paintings in the gallery of battles that depict the four victorious battles of Spain and a description of the vault with grotesque decoration.

Keywords

El Escorial, Hall of Battles, Spain, drawings, frescos, 16th century

Počet znaků (včetně mezer): 72 647

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu práce panu doc. PhDr. Martinu Zlatohlávkovi, Ph.D. za trpělivost při vedení mé bakalářské práce, zejména za jeho odborné rady.

Obsah

Úvod.....	9
1. Klášter El Escorial	13
1.1. Španělský král Filip II.....	13
1.2. Důvody založení kláštera.....	18
1.3. Architekti stavby Juan Bautista de Toledo a Juan de Herrera	19
1.3.1. Juan Bautista de Toledo (1515–1567)	19
1.3.2. Juan de Herrera (1530–1597)	20
1.4. Knihovna.....	22
1.5. Bazilika	23
1.6. Habsburský palác	25
1.7. Bourbonský palác	25
1.8. Pantheon.....	26
1.9. Kapitulní místnosti.....	27
1.10. Sbírký Filipa II. v klášteře El Escorial.....	28
2. Italští malíři ve Španělsku.....	30
2.1. Federico Zuccari (1540–1609).....	30
2.2. Pellegrino Tibaldi (1527–1596).....	32
2.3. Tizian Vecellio (1488/90–1576).....	33
2.4. Giovanni Battista Castello (1500–1569).....	35
2.5. Luca Cambiaso (1527–1585).....	36
3. Malíři sálu bitev	38
3.1. Nicola Granello.....	39
3.2. Fabrizio Castello	40
3.3. Lazzaro Tavarone	41
3.4. Orazio Cambiaso.....	42
4. Sál bitev	43
4.1. Klenba s groteskní výzdobou.....	44
4.2. Bitva u La Higuera	47
4.3. Dobytí Saint Quentinu	49
4.4. Bitvy na Azorských ostrovech.....	51
Závěr	53
Seznam literatury	55
Obrazová příloha.....	58
.....	64
Seznam vyobrazení	68

Úvod

Jako téma své bakalářské práce jsem si vybrala výzdobu Sálu bitev ve španělském klášteře El Escorial, který nechal postavit král Filip II. v letech 1563 až 1584. Klášter El Escorial byl vybudován nejen jako klášter, ale slouží i jako královské mauzoleum. Na tomto tématu mě zaujalo, že díky určení kresebné předlohy fresky lze určit autorství kresby. V arcidiecézním muzeu v Kroměříži se nachází kresba *Bohyně Juno s pávem* od janovského malíře Nicola Granelly, které se přímo vztahuje k výzdobě groteskní klenby v Sálu Bitev v El Escorialu. Dříve byla tato kresba připisována Lucovi Cambiasovi, který také patřil k umělcům, kteří přišli do Španělska na dvůr krále Filipa II. z Janova. Až na základě určení kresby jako předlohy pro groteskní výzdobu v tomto sále, byla kresba připsána Nicolo Granellovi.

V první kapitole bakalářské práce jsou popsány důvody Filipa II. k založení kláštera. Jedna podkapitola je věnována architektům kláštera Juanu Bautistovi de Toledovi a Juanu Herrerovi. Dále je v této kapitole uveden také popis důležitých částí kláštera – knihovny, baziliky, královského pantheonu a pantheonu infantů, habsburského paláce, bourbonského paláce a kapitulních síní. V poslední části budou zmíněny umělecké sbírky krále Filipa II., které byly umístěny do El Escorialu. Filip II. ve svých sbírkách v klášteře El Escorial shromáždil stovky uměleckých děl nejen od italských a španělských umělců, ale také měl velký zájem o vlámské umění.

Druhá kapitola se věnuje italským malířům, kteří pracovali ve Španělsku, pro krále Filipa II. Pro tuto kapitolu jsem vybrala autory, kteří nejen že pracovali na královském dvoře Filipa II., ale také se svou prací všichni tito umělci podíleli na výzdobě kláštera El Escorial. Federico Zuccaro byl určen k výzdobě oltářních obrazů v bazilice. Pellegrino Tibaldi vyzdobil freskami

klášterní knihovnu. Tizian patřil mezi nejoblíbenější umělce Filipa II. Kromě obrazů pro klášter El Escorial namaloval také několik portrétů nejen Filipa II., ale i jeho otce Karla V. a dalších členů královské rodiny. Také pro Filipa II. namaloval několik obrazů s mytologickou tematikou.

Třetí kapitola je věnována čtyřem janovským malířům, kteří pracovali na výzdobě sálu bitev v klášteře El Escorial – Nicolo Granello, Fabrizio Castello, Orazio Cambiaso a Lazzaro Tavarone. Tito umělci přišli do Španělska ve dvou skupinách jedna pod vedením Giovanniho Battisty Castella a druhá skupina pod vedením Lucy Cambiaso. Společně vymalovali nejprve klenbu s groteskní výzdobou v Sálu bitev a následně i čtyři bitevní scény na stěnách v tomto sále.

Ve čtvrté poslední kapitole jsou popsány fresky, které se nacházejí v sálu bitev. Fresky zobrazují důležité bitvy španělských Habsburků. Vítězná bitva u Saint Quentinu byla důležitá pro začátek vlády Filipa II. a je také jedním z hlavních důvodů výstavby kláštera El Escorial. Dalšími jsou pak fresky zobrazující dvě bitvy o Azorské ostrovy, bitva na ostrově San Miguel v roce 1582 a druhá bitva, která se odehrála v roce 1583 na ostrově Terceria. Jediná bitva, která je zde zobrazená a nesouvisí se španělskými Habsburky je bitva u La Higuera, která se uskutečnila v roce 1431.

V českém prostředí není španělskému umění věnována velká pozornost, proto jsem pro svou bakalářskou práci čerpala převážně ze zahraničních zdrojů, a to především ze španělské literatury. I přesto, že o klášteře El Escorial existuje mnoho publikací, literatury, která se zabývá výzdobou Sálu bitev v tomto klášteře není mnoho.

První zmínky o bitevním sálu se objevují u Fray José de Sigüenza (1544 Sigüenza –1606 San Lorenzo de El Escorial) v La fundación el Monasterio de El Escorial (Založení kláštera El Escorial), který byl osobně přítomný u stavby kláštera El Escorial. Fray José de Sigüenza byl mnich řádu svatého Jeronýma, básník, první historik Filipa II. a klášterní knihovník. Ve svém spisu popsal důvody založení kláštera El Escorial, architekty a řeholníky, kteří na stavbě pracovali, postup stavby a umělce, kteří pracovali na výzdobě kláštera.¹

Publikace Johna Browna La sala de batallas de El Escorial: La obra de arte como artefacto cultural (Sál bitev v El Escorialu: umělecké dílo jako kulturní artefakt) je první a prozatím jedinou studií, která se věnuje výzdobě bitevního sálu.²

El Monasterio del Escorial y la pintura (Klášter El Escorial a malba) zkoumá politické, náboženské, vědecké, umělecké, ekonomické a kulturní aspekty, které měly vliv na stavbu kláštera El Escorial. Výzdobě bitevního sálu je zde věnována jedna kapitola F. Javiera Campose a Fernándeza de Sevilla Los frescos de la Sala de Batallas (Fresky v Sálu bitev). Kromě kapitole o Sálu bitev je zde věnován prostor, italským umělcům, kteří pracovali v El Escorialu, jedna část se věnuje výzdobě klášterní knihovny. Je zde věnována i kapitola španělským umělcům a El Grecovi a vlámským umělcům, jejichž obrazy jsou ve sbírkách kláštera El Escorial.³

Kniha España y Genova (Španělsko a Janov) se věnuje italským umělcům z Janova, kteří přišli pracovat do Španělska. V této knize jsou popsáni umělci, kteří přišli z Janova do Španělska a jejich práce, které zde vytvořili. Kniha popisuje příchod italských umělců do Španělska od 12. století až

¹ SIGÜENZA, 2010

² BROWN, 1998

³ CAMPOS, SEVILLA, 1999

do století dvacátého. Carmen García-Frías Checa se v kapitole *Artistas genoveses en la pintura decorativa de grutescos del Monasterio de San Lorenzo de El Escorial* (Janovští umělci v dekorativní malbě grotesek kláštera San Lorenzo de El Escorial) věnuje janovským umělcům, kteří přišli do Španělska pracovat na výzdobě kláštera El Escorial. ⁴

Výzdobě sálu bitev se věnovala Laura Fernández–González v kapitole *On History and Fame* (O historii a slávě) v knize *Philip II. of Spain and the architecture of Empire* (Filip II. španělský a architektura impéria). V této kapitole se věnuje převážně fresce, která zobrazuje bitvu u La Higuera. V této knize se také autorka věnuje umění a architektuře na iberském poloostrově a zkoumá myšlenky impéria. Filipovy architektonické a umělecké umísťuje do širšího kulturního kontextu. ⁵

⁴ CHECA Carmen García-Frías, 2004

⁵ FERNANDÉZ-GONZÁLEZ, 2021

1. Klášter El Escorial

Klášter San Lorenzo de El Escorial se nachází cca 50 km severozápadním směrem od Madridu, hlavního města Španělska, ve stejnojmenném městě El Escorial, v pohoří Sierra de Guadarrama. ⁶ Plány na stavbu kláštera vznikly v roce 1559. Klášter El Escorial byl postaven v letech 1563 až 1584. ⁷

Klášter nechal postavit španělský král Filip II. jako oslavu vítězství španělského vojska v bitvě u San Quentinu v roce 1557. Španělské vojsko, které vedl Emanuel Filibert Savojský, porazilo francouzské vojsko 10. srpna na den svatého Vavřince⁸, kterému je klášter zasvěcen. ⁹

I přestože byl klášter El Escorial plánován jako klášter pro mnichy z řádu svatého Jeronýma, měl zároveň sloužit jako královské mauzoleum pro císaře Karla V., jeho manželku Isabelu Portugalskou a jejich potomky. Později ke klášteru přibyly další funkce, vznikl zde kněžský seminář a královský palác pro španělského krále Filipa II. ¹⁰

1.1. Španělský král Filip II.

Filip II. se narodil 21. května 1527 ve Valladolidu. Byl synem španělského krále Karla V. ¹¹ a císařovny Isabely Portugalské ¹². Do roku

⁶ LOPEZ 1983, 9

⁷ LOPEZ 1983, 10

⁸ Podle tradice přišel svatý Vavřinec do Říma ze Španělska, kde se stal arcijáhnem papeže Sixta II. Podstoupil mučednickou smrt, kdy byl upálen na roštu. Svátek svatého Vavřince je 10. srpna. (SCHAUBER, 1994)

⁹ LOPEZ 1983, 10

¹⁰ SANZ DE MIGUEL 2013, 2038

¹¹ Karel V. se narodil v roce 1500 v Gentu. Císař Karel V. vládl ve Španělském království, v Nizozemí, jižní Itálii a v rakouských zemích, které zdědil po Maxmiliánu I., ale v roce 1521 je předal jeho bratru Ferdinandovi. V roce 1556 rozdělil Karel V. říši mezi jeho syna Filipa II. a Ferdinanda I., na kterého přešla jeho císařská hodnost. Zemřel v roce 1558 v Yuste. (HAMANN 1996, 194-197)

¹² Isabela Portugalská se narodila v roce 1503 v Lisabonu. Roku 1526 se v Seville provdala za španělského císaře Karla V., kterému porodila pět dětí – Filipa II., Marii, Ferdinanda, Janu a Juana. Zemřela v roce 1539 v Toledu. (HAMANN 1996, 162-164)

1535 by společně se svou sestrou Marií vychováván jeho matkou Isabelou Portugalskou. Následně mu byl přidělen vychovatel don Juan de Zúñiga, který byl na toto místo jmenován Karlem V. Velkou část dne trávil Filip četbou a studiem knih, které odhalují počínající Filipovu zálibu. Vedle knih se u Filipa projevila záliba v hudbě.¹³ Již od mládí se zajímal mimo jiné zejména o architekturu, sochařství a malířství.¹⁴

Filip II. byl vášnivým sběratelem kromě knih, které umístil do knihovny kláštera El Escorial vlastnil sbírku mincí, obrazů, hudebních nástrojů, obrazů, soch, zbraní, šperků a uměleckých nástrojů ze stříbra a zlata. Jedinou oblastí, o kterou Filip II. nejevil zájem byla astrologie.¹⁵ Další vzdělání získal Filip II. na univerzitě v Salamance, hlavním městě stejnojmenné provincie.¹⁶

V roce 1548 Filip II. odcestoval ze svého rodného města Valladolidu do Bruselu – přes italská města Janov a Milán, rakouské město Innsbruck, německé Švábsko a francouzské Lotrinsko. Právě zdejší flanderská kultura, především malířství Hieronyma Bosche a Pietra Bruegela na Filipa zapůsobili tak, že později nechal některá jejich díla převést do Španělska.¹⁷

Na jaře roku 1551 se princ vrátil do Španělska, kde se již začal podílet na moci. Roku 1554 předal Karel V. svému synovi neapolské a sicilské království. V roce 1555 na podzim učinil Karel V. Filipa II. vládcem Nizozemí a o rok později abdikoval a Filip II. se tak v roce 1556 stal španělským králem.¹⁸ Po abdikaci císaře Karla V. se král Filip II. stal

¹³ PARKER 1998, 20–22

¹⁴ CALVERT 1907, 2

¹⁵ PARKER 1998, 57–58

¹⁶ CALVERT 1907, 2

¹⁷ HAMANN 1996, 114

¹⁸ PARKER 1998, 34–35

vládcem Španělska, poloviny Itálie, Nizozemí, Mexika a Peru. Titul císaře Svaté říše římské přešel po abdikaci Karla V. na jeho bratra Ferdinanda I. ¹⁹

Kromě sběratelství knih a umění měl Filip II. také zálibu v ptactvu, zahradách a přírodě. Po návratu z cest do Nizozemí a Německa vydal příkazy, které se zaměřovaly na to, aby královské zahrady a zámky ve Španělsku vypadaly jako ty v Nizozemí. Do Španělska povolal vlámské zahradníky a na jejich práci osobně dohlížel. Rozsáhlé úpravy byly provedeny v několika královských zahradách. Při výstavbě kláštera El Escorial nařídil, aby se zároveň začalo s vytvářením zahrad. V Aranjuezu a v oboře Casa de Campo vznikly zoologické zahrady s nosorožci, lvy, pštrosy, velbloudy a slony, kteří byli v Evropě raritou. Stejně velkou zálibu měl i v lovu a stejné úsilí vynakládal na chov zvěře. ²⁰

Styl vládnutí krále Filipa II. bylo naprosto rozdílné od vládnutí jeho otce císaře Karla V. Filip II. byl přesvědčen, že časté stěhování a cestování není pro království užitečné. V době jeho vlády trval na tom, aby se všechna důležitá rozhodnutí předkládala nejprve jemu ve Španělsku, za toto rozhodnutí byl kritizován. ²¹

První ženou Filipa II. byla Marie Portugalská ²², se kterou měl prvního syna Dona Carlose ²³. Jeho druhá manželka Marie Tudorovna ²⁴ zemřela

¹⁹ PARKER 1998, 70–72

²⁰ PARKER 1998, 48–52

²¹ PARKER 1998, 37

²² Marie Portugalská se narodila v roce 1527 v Coimbre. Byla dcerou portugalského krále Jana III. A Kateřiny Rakouské. V roce 1543 byl uzavřen sňatek Marie Portugalské a Filipa II., tento sňatek měl upevnit spojení mezi kastilskou a portugalskou korunou. Zemřela ve Valladolidu v roce 1545. (HAMANN 1996, 263)

²³ Don Carlos byl nejstarším synem španělského krále Filipa II. a Marie Portugalské. Narodil se ve španělském městě Valladolid v roce 1545. Kvůli jeho chování, které vybočovalo z běžného rámce, ho dal král Filip II. izolovat. Zemřel v roce 1568. (HAMANN 1996, 78)

²⁴ Marie Tudorovna se narodila v roce 1516 v Anglii v Greenwichi. Byla španělskou a anglickou královnou. Za Filipa II. se provdala v roce 1554. V roce 1558 zemřela a byla pohřbena ve Westminsterském opatství v Londýně. (HAMANN 1996, 262–263)

po čtyřech letech manželství. Toto manželství bylo bezdětné. Třetí manželka Filipa II. byla Alžběta z Valois ²⁵, která porodila Filipovi dvě dcery. Poslední manželkou krále Filipa II. byla o 22 let mladší Anna Habsburská ²⁶, se kterou měli společně pět dětí, ale přežil jen jeden syn Filip III. ²⁷, který se stal nástupcem krále Filipa II. ²⁸

Nejvíce přinášela útěchu Filipovi II. jeho víra, kterou bral velmi vážně. Jeho knihovna obsahovala velké množství náboženských spisů a důkazem jeho oddanosti katolické církvi jsou i viditelné pomníky jeho zbožnosti kláštery, zkrášlení posvátných míst a zbožné dary. ²⁹

Filip II. si přál obrátit všechna svá území na katolickou víru, projevil zájem o evangelizaci nového světa a reformu církevních předpisů ve Španělsku, Itálii a Nizozemí. První snahy krále Filipa II. potlačit kacířství v Nizozemí vyvrcholily v roce 1567, kdy se s pomocí vojska podařily prosadit nová opatření k udržení Nizozemí pod ochranou římské církve. Tyto nová opatření vyvolaly odpor. ³⁰

Povstání v Nizozemí bylo pouze jednou částí důsledné politiky španělského krále Filipa II. Opatření proti nekatolickým skupinám přijal Filip II. spolu s jeho ministry ve všech regionech. V Novém světě bylo

²⁵ Alžběta z Valois se narodila ve Fontainebleau v roce 1545. Byla dcerou francouzského krále Jindřicha II a Kateřiny Medicejské. Plánovaný sňatek mezi Donem Carlosem a Alžbětou nakonec nebyl uskutečněn, protože po smrti druhé manželky Filipa II. Marie Tudorovny, byla v roce 1559 provdána za španělského krále Filipa II. Jejich manželství ukončilo dlouholeté spory mezi Francií a Španělskem o Itálii a Burgundsko. Spolu s Filipem II. měla dvě dcery Isabellu Kláru Eugenií a Kateřinu Michaelu. V roce 1568 zemřela v Aranjezu na následky potratu. (HAMANN 1996, 50)

²⁶ Anna Habsburská se narodila v Cigales u Valladolidu v roce 1549. Byla poslední manželkou španělského krále Filipa II. Stejně jako Filipova třetí manželka Alžběta z Valois i Anna Habsburská měla být původně provdána za syna Filipa II. Zemřela v Badajozu v roce 1580. (HAMANN 1996, 65)

²⁷ Filip III. se narodil v roce 1578 v Madridu. Byl synem španělského krále Filipa II. a Anny Habsburské. Vládu po svém otci převzal v roce 1598. V Madridu v roce 1621 zemřel. (HAMANN 1996, 117)

²⁸ DEMMERLE 2012, 105

²⁹ PARKER 1998, 61–62

³⁰ PARKER 1998, 98–99

vydáno nařízení, aby byli vyhubeni všichni modloslužebníci. A ve Španělsku byly sledovány dvě menšiny: židé a muslimové, kteří konvertovali ke křesťanství.³¹

S odporem se Filip II. setkal také v Portugalsku, kde se ucházel o trůn po svém synovci Sebastiánovi I., který zemřel v bitvě u Alcazarquivitu v roce 1578 a vládu v království a zámořské říši zanechal kardinálu Jindřichovi. Filip II. si přál, aby získal Portugalsko ústavními prostředky, bez použití síly, ale to se Filipovi nepovedlo, a tak musel přistoupit na ozbrojený konflikt. V krátké bitvě u Lisabonu španělské vojsko porazilo síly dona Antonia, který byl předtím prohlášen za portugalského krále. Vítězstvím v této bitvě se Portugalsko dostalo pod Filipovu kontrolu. Don Antonio se v roce 1582 pokusil obsadit Azorské ostrovy za pomoci francouzské flotily, ale byl odražen španělskou flotilou. Znovu se o obsazení Azorských ostrovů pokusil v roce 1583, ale opět neúspěšně. Vítězstvím v těchto bitvách bylo završeno dobytí Portugalska.³²

Král ke konci života trpěl několika chorobami záchvaty horečky, špatným trávením, žaludečními křečemi a artritidou, která ho poutala na křeslo.³³ Před smrtí měl Filip II. velké přání vidět všechny prostory budovy El Escorialu, ale protože ke konci života nebyl schopen sám chodit, byl nesen na nosítkách nejen po paláci, ale také po kostele, koleji a klášteře. Zemřel v roce 1598 v El Escorialu.³⁴ V klášteře El Escorial je pohřben v královském pantheonu.³⁵ Na vládu Filipa II. se zpětně začalo pohlížet jako na zlatý věk.³⁶

³¹ PARKER 1998, 100

³² PARKER 1998, 135–138

³³ PARKER 1998, 175

³⁴ CALVERT 1907, 16

³⁵ HAMANN 1996, 113

³⁶ PARKER 1998, 187

1.2. Důvody založení kláštera

Důležitou událostí byla bitva u San Quentinu v srpnu roku 1557, jejíž vítězství bylo jedním z důvodů, které vedly Filipa II. k rozhodnutí postavit klášter El Escorial.³⁷ Dalším důvodem pak byla závěť jeho otce Karla V., která ho zavazovala k vybudování královského pohřebiště.³⁸

Místo pro stavbu vybíral Filip II. velmi pečlivě. Při určování umístění kláštera měl několik kritérií. Klášter dle jeho přání měl být postaven na osamělém místě s výhledem do přírody v okolí Madridu.³⁹

Představa podoby kláštera podle Filipa II. byla pouze strohá stavba, která měla zapadnout do okolní krajiny. Chtěl, aby stavba nebyla kontrastní s okolní scénérií, ale aby do ní zapadla a co nejvíce se podobala přírodě kolem ní.⁴⁰

S místem pro umístění kláštera pomáhali králi odborníci na geologii, vědu o zdraví a architekti. Po zvážení všech kritérií bylo vybráno místo nedaleko Madridu ve vesnici Escorial.⁴¹

Filip II. si přál, aby klášter sloužil řádu svatého Jeronýma.⁴² Podle prvního historika Filipa II. a klášterního knihovníka Fray Jose de Sigüenzy, si král přál, aby stavba Escorialu předčila majestátnost Šalamounova chrámu.⁴³

³⁷ CALVERT 1907, 6

³⁸ CALVERT 1907, 7

³⁹ CALVERT 1907, 8

⁴⁰ CALVERT 1907, 8

⁴¹ CALVERT 1907, 9

⁴² CALVERT 1907, 40

⁴³ CALVERT 1907, 73

Kláster El Escorial byl nejrozsáhlejším a nejdůležitějším uměleckým projektem Filipa II. ⁴⁴ Král Filip II. měl o Escorialu velmi jasnou představu: „jednoduchost formy, strohost celku, vznešenost bez arogance, majestátnost bez okázalosti, protože stavba měla být zároveň klášteřem, chrámem i královskou hrobkou.“ ⁴⁵

1.3. Architekti stavby Juan Bautista de Toledo a Juan de Herrera

1.3.1. Juan Bautista de Toledo (1515–1567)

Architektem stavby klášteřa byl pověřen španělský architekt Juan Bautista de Toledo. ⁴⁶ Juan Bautista de Toledo se do Španělska vrátil z Říma, kde pracoval od roku 1547 společně s Michelangelem na stavbě chrámu sv. Petra ve Vatikánu. ⁴⁷ De Toledo přinesl prostřednictvím stavby Escorialu italský vliv do španělské architektury. ⁴⁸ V roce 1561 byl Juan Bautista de Toledo jmenován královským architektem. ⁴⁹

Juan Bautista de Toledo se narodil kolem roku 1515. Kolem roku 1539 odešel do Itálie studovat kresbu. Následně v Itálii v letech 1547 až 1549 spolupracoval s Michelangelem na stavbě baziliky svatého Petra ve Vatikánu. Poté se přesunul za práci do italské Neapole, kde působil 10 let a v roce 1559 mu král Filip II. nařídil, aby se vrátil zpět do Španělska, kde měl dohlížet na stavu královského paláce. ⁵⁰ Bautista de Toledo byl představitelem moderní klasické architektury, tím způsobil zlom v hispánské architektuře. ⁵¹

⁴⁴ MULCAHY 2004, 3

⁴⁵ ARRÓNIZ 2002, 726

⁴⁶ LOPEZ 1983, 10

⁴⁷ PALACIO 2007, 171

⁴⁸ PALACIO 2007, 172

⁴⁹ BUSTAMANTE GARCÍA 2002, 48

⁵⁰ GARCÍA SANGUINO 2002, 557

⁵¹ ARRÓNIZ 2002, 725

Král Filip II. sám ovlivnil vzhled celé stavby, odmítal luxusní výzdobu a požadoval jednoduchost a strohost celé budovy. Často nejen kontroloval, ale také vylepšoval plány podle svých představ a svým naléháním na přísnost stylu brzdil projektanty.⁵²

Toledův ambiciózní plán je ohlasem římské architektury, od které se ale odlišuje monumentálním měřítkem, celkovou slohovou přísností a půdorysnou uceleností.⁵³ Půdorys celé stavby má podobu mřížky, která odkazuje k mučednické smrti sv. Vavřince, kterému je tento klášter zasvěcen.⁵⁴

S plánováním stavby El Escorialu de Toledovi pomáhali architekt Pedro de Tolosa⁵⁵ a kameník Lucas de Escalante. V dubnu roku 1563 byl položen základní kámen kláštera.⁵⁶

1.3.2. Juan de Herrera (1530–1597)

Po smrti Juana Bautisty de Toleda v roce 1567 pokračoval ve vedení stavby architekt Juan de Herrera, který do té doby působil jako asistent de Toleda.⁵⁷

Juan de Herrera se narodil kolem roku 1530. Po studiu ve španělském městě Valladolidu, kde studoval filosofii a humanitní vědy, odešel do Bruselu, kde tři roky studoval architekturu.⁵⁸ Na stavbě Escorialu začal pracovat v roce 1563, kdy ho král Filip II. jmenoval asistentem architekta.⁵⁹

⁵² LOPEZ 1983, 11

⁵³ ŠTĚPÁNEK, 109

⁵⁴ LOPEZ 1983, 10

⁵⁵ Pedro de Tolosa patří k významným španělským architektům druhé poloviny 16. století. Byl vyškolen v Toledu v manýristickém stylu ovlivněným Serliem. (<https://dbe.rah.es/biografias/16945/pedro-de-tolosa>, vyhledáno 5. 6. 2023)

⁵⁶ CALVERT 1907, 10

⁵⁷ LOPEZ 1983, 10

⁵⁸ ARRÓNIZ 2002, 725

⁵⁹ GARCÍA SANGUINO 2002, 557

Po smrti hlavního architekta Juana Bautisty de Toleda v roce 1567 se Filip II. rozhodl jmenovat jeho nástupcem právě Juana de Herreru.⁶⁰ Pro Herreru byl při projektování El Escorialu zásadní odkaz, který mu zanechal jeho předchůdce Juan Bautista de Toledo.⁶¹ U krále si Herrera prosadil rozšíření a pozměnění původního plánu de Toleda.⁶²

Hlavní průčelí kláštera na západní straně, se skládá ze dvou částí. Ve spodní část se nachází osm dórských polosloupů, mezi nimi jsou umístěné niky, slepá okna a okna. Ve druhé části jsou čtyři polosloupky zakončené trojúhelníkovým frontonem.⁶³ Nad dveřmi je v nise umístěna kamenná socha sv. Vavřince, kterému je klášter zasvěcen.⁶⁴

Kromě kláštera El Escorial pracoval Juan de Herrera také na dalších španělských stavbách. Je autorem mimo jiných například královské kaple v Aranjuezu, jižního průčelí toledského Alcázaru, průčelí katedrály ve Valladolidu, hlavní kaple kláštera v Yuste.⁶⁵

Herrera byl jedním z největších španělských architektů.⁶⁶ Později velmi ovlivnil vývoj španělské architektury, jeho styl se označuje jako herrerovský styl⁶⁷. Pro herrerovský styl je charakteristické používání řeckých a římských architektonických řádů zbavených všech ornamentů. Tento styl se snaží hlavně o linearismus, výklenky na fasádách a v interiérech primárně neslouží k umístění soch, ale většinou slouží ke střídání světla a stínu.⁶⁸

⁶⁰ ARRÓNIZ 2002, 725

⁶¹ GARCÍA SANGUINO 2002, 558

⁶² ARRÓNIZ 2002, 725

⁶³ GARCÍA SANGUINO 2002, 560

⁶⁴ CALVERT 1907, 24

⁶⁵ ARRÓNIZ 2002, 725

⁶⁶ ARRÓNIZ 2002, 726

⁶⁷ Herrerovský styl byl reakcí na předchozí platereskí styl, který se vyznačoval zdobností, přidával ornament k ornamentu. Oproti tomuto zdobnému stylu působí herrerovský styl monumentálně, stroze a střízlivěji. (ARRÓNIZ 2002, 726)

⁶⁸ ARRÓNIZ 2002, 727

Nejen na počátku baroka, ale v průběhu celého 17. století byl Escorial jedním z hlavních zdrojů inspirace. Herrero­vský proud se ve Španělsku stal dvorským slohem.⁶⁹

1.4. Knihovna

Filip II. v Escorialu vytvořil knihovnu, která obsahovala rukopisy a tištěné knihy z různých odvětví, v různých jazycích, také texty o okultních vědách.⁷⁰ V knihovně se nachází 14 000 svazků nejen klasických textů, ale i spisů, které během svého života Filip II. nasbíral. Jedná se o největší soukromou sbírku knih v západním světě.⁷¹ Filip II. ale nechtěl, aby knihovna zůstala soukromou a přál si, aby se knihovna v El Escorialu stala střediskem bádání a aby jeho knihy byly k dispozici učencům.⁷²

Na severní straně klášterní knihovny je freska filosofie, na protější straně je teologie. Hlavními inspirátory ikonografického programu v knihovně byli Juan de Herrera (1530–1597), Arias Montano (1527–1599), Pedro de Valencia (1555–1620) a Fray José de Sigüenza (1544–1606).⁷³

Strop klášterní knihovny je vyzdoben freskami, jejichž autorem je italský malíř Pellegrino Tibaldi. Strop Knihovny je vyzdoben cyklem sedmi svobodných umění: rétorika, dialektika, gramatika, aritmetika, geometrie, astrologie a hudba, které se nachází ve středu klenby. Každé ze sedmi svobodných umění jsou po stranách obklopeny alegorickými atributy, které je symbolizují. A boční části pod nimi jsou zobrazeny příběhy, které se vztahují ke každému ze sedmi svobodných umění.⁷⁴

⁶⁹ ŠTĚPÁNEK 2018, 130

⁷⁰ MULCAHY 2004, 4

⁷¹ ČERNÁ 2011, 89

⁷² PARKER 1998, 56

⁷³ IGLESIA 1999, 122

⁷⁴ IGLESIA 1999, 121

1.5. Bazilika

Vstup do baziliky je tvořen pěti oblouky, které jsou odděleny pilíři.⁷⁵ Fasáda baziliky je stejně jako zbytek kláštera strohá v dórském stylu. Po stranách jsou dvě věže, které jsou nejvyšší částí celého komplexu.⁷⁶

Výzdobě baziliky věnoval Filip II. velkou pozornost. Chtěl, aby zde byly dodrženy všechny dekry tridentského koncilu.⁷⁷ Boční oltáře baziliky jsou zasvěceny svatým mučedníkům, Panně Marii, svatému Janu Křtiteli, biskupům, zakladatelům řeholních řádů a apoštolům.⁷⁸

Prvním umělcem, který byl pověřen vytvořením ikonografického programu byl Juan Fernández Navarrete⁷⁹ zvaný El Mudo (1538–1579). Navarretovi záleželo na tom, aby jeho postavy vypadaly co nejjednodušeji, a hlavně tak, aby všechny svaté postavy vyvolávaly zbožnost. Ve smlouvě z roku 1576 se zavázal namalovat třicet dva obrazů pro baziliku, ale kvůli jeho předčasné smrti v roce 1579 jich dokončil pouze devět. Proto v roce 1585 byli Alonso Sánchez Coello (1531–1588)⁸⁰, Luis de Carvajal (1556–

⁷⁵ LOPEZ 1983, 16

⁷⁶ CALVERT 1907, 31

⁷⁷ CHECA, Carmen García-Frías 2010, 17

⁷⁸ CHECA, Carmen García-Frías 2010, 20

⁷⁹ Juan Fernández de Navarrete patřil mezi významné a inovativní španělské malíře 16. století. V hieronymitském klášteře La Zalda získal u Dominga Zalda malířské vzdělání. S manýrismem se setkal při jeho cestách v Itálii, kde navštívil Řím, Florencii, Milán, Benátky a Neapol. (<https://dbe.rah.es/biografias/16798/juan-fernandez-de-navarrete>, vyhledáno 12. 6. 2023)

⁸⁰ Alonso Sánchez Coello byl dvorním umělcem krále Filipa II. V dětství seznámil s portugalskou a vlámskou tradicí portrétní malby. V letech 1548–1550 se učil v dílně Antonia Mora, stipendium ke studiu ve Flandrech získal od portugalského krále Jana III. První kontakt se španělským dvorem získal Alonso při pobytu ve Španělsku, kam ho jako asistenta vzal s sebou Antonio Moro. V roce 1555 byl jmenován malířem Dona Carlose. První církevní zakázku obraz Mystické zasnuby svaté Kateřiny dostal od krále Filipa II. v roce 1578. Po smrti Navarreteho byl spolu s dalšími malíři pověřen dokončením série obrazů v El Escorialu. (<https://dbe.rah.es/biografias/6335/alonso-sanchez-coello>, vyhledáno 12. 6. 2023)

1607)⁸¹ a Diego de Urbino (1516–1594) pověřeni dokončením série obrazů. Všechny obrazy kompozičně odpovídají obrazům od Navarreta.⁸²

Autory nástěnných maleb v bazilice byli vybráni italští umělci Luca Cambiaso (1527–1585), Romulo Cincinnato (1502–1597) a Pellegrino Tibaldi (1527–1596). Tito autoři také pověřeni realizací pěti velkých oltářních obrazů.⁸³

Nejdůležitějším prostorem nejen baziliky, ale celého kláštera je hlavní kaple. Význam tohoto místa je zdůrazněn polychromovaným mramorem. Autorem fresky v klenbě presbytáře je janovský malíř Luca Cambiaso.⁸⁴

V roce 1579 zhotovili Jacopo da Trezzo⁸⁵ (1515–1589), Pompeo Leoni⁸⁶ (1530–1608) a Juan Bautista Comane (1582–1643) hlavní oltář podle návrhů architekta Juana de Herrery. Juan Bautista Comane (1582–1643) vytvořil hlavní architektonické prvky oltáře. Pompeo Leoni zhotovil bronzové sochy a Jacopo da Trezzo měl vytvořit tabernákl. Obrazy hlavního oltáře tvoří ucelený soubor. Obrazové práce byly svěřeny Juanu Navarretovi, ale po jeho smrti v roce 1579 byly zadány Federicu Zuccarovi.⁸⁷

⁸¹ Luis de Carvajal se pravděpodobně narodil v Toledu v roce 1556. Není známo, u koho se vzdělával, ale aby si doplnil umělecké vzdělání odešel v roce 1576 do Říma na Accademia di San Luca. Po návratu do Španělska pracoval nejen v El Escorialu, ale také v Toledu a Madridu. (<https://dbe.rah.es/biografias/16881/luis-de-carvajal>, vyhledáno 12. 6. 2023)

⁸² CHECA, Carmen García-Frías 2010, 20

⁸³ CHECA, Carmen García-Frías 2010, 21

⁸⁴ CHECA, Carmen García-Frías 2010, 24

⁸⁵ Jacopo da Trezzo byl sochař zlatník a medailér. V Bruselu v letech 1556 až 1559 zhotovil oficiální pečeť španělského krále Filipa II. Do Španělska se přestěhoval v roce 1559 a zde až do své smrti v roce 1589 pracoval pro krále Filipa II. (<https://dbe.rah.es/biografias/17078/jacopo-nizzola-da-trezzo>, vyhledáno 12. 6. 2023)

⁸⁶ Pompeo Leoni byl italský sochař, který se usadil ve Španělsku, kde pracoval ve službách královské rodiny. Pravděpodobně se vyškolen v Benátkách a jeho první léta jsou poznamenána vlivem otcova učení. Ve Španělsku žil od roku 1559. (<https://dbe.rah.es/biografias/11976/pompeo-leoni>, vyhledáno 12. 6. 2023)

⁸⁷ CHECA, Carmen García-Frías 2010, 26

V sakristii se nachází obraz Sen Filipa II. od El Greca (1541–1614) a další obrazy od španělských, ale i italských umělců, například José de Ribery (1591–1652), Francisca de Zurbarána (1598–1664), Tintoretta (1518–1594), Tiziana (1485/90–1576), Paula Veronese (1528–1588) a dalších.⁸⁸

1.6. Habsburský palác

Apartmány Filipa II. více než královskou komnatu připomínaly celou poustevníka. V místnosti, kde král zemřel se dochovala jeho soukromá knihovna, psací stůl a židle. Z této místnosti mohl Filip II. nahlížet do kostela během bohoslužeb.⁸⁹

Přístavby následovníků Filipa II. učinili habsburský palác v El Escorialu bohatší a vyzdobenější uměleckými předměty.⁹⁰ V celém klášteře se nachází několik tapisérií od různých umělců a nejvýznamnější z nich jsou umístěny v habsburském paláci. Autory těchto gobelínů jsou Francisco Goya (1746–1828) a Mariano Salvador Maella (1739–1819). Většina tapisérií pochází z Madridu, některé byly utkány v Holandsku a také se zde nachází gobelíny francouzské a italské výroby.⁹¹

1.7. Bourbonský palác

Bourbonský palác⁹² se nachází na severní straně kláštera El Escorial. Před bourbonským palácem se nacházejí tři předsíně, ve kterých je umístěn

⁸⁸ CALVERT 1907, 42

⁸⁹ CALVERT 1907, 65

⁹⁰ CALVERT 1907, 65

⁹¹ CALVERT 1907, 66

⁹² Po smrti posledního španělského krále z habsburské dynastie Karla II. v roce 1700 byl nastolen problém s nástupnictvím na španělský trůn. O trůn se ucházeli arcivévoda Karel Habsburský a francouzský princ Filip Bourbonský. Válku o španělský trůn nakonec vyhrál Filip Bourbonský, který se stal španělským králem Filipem V. a s ním započala vláda Bourbonů ve Španělsku. (UBIERTO ARTETA 1995, 322–323)

neo–klasicistní nábytek a také se zde nacházejí romantické obrazy. Všechny místnosti bourbonského paláce jsou vyzdobeny obrazy různých umělců například Francisca José de Goyi (1746–1828), Lopéze Enguídanose (1751–1812) a Francisca Bayeua (1734–1795). Následující místnosti paláce jsou vybaveny tapiseriemi, většinu z těchto tapiserií vytvořil Franciso de Goya a Francisco Bayeu.⁹³

1.8. Pantheon

Královský pantheon se nachází pod hlavním oltářem baziliky. Výstavba královské krypty začala až po smrti krále Filipa II. za vlády jeho syna Filipa III. v roce 1617. Architektem byl Juan Gómez de Mora (1586–1648).⁹⁴ Dokončen byl až za vlády krále Filipa IV.⁹⁵, vnuka Filipa II., v roce 1654. Vedle královského pantheonu se zde nachází i pantheon infantů.⁹⁶

Projekt na vytvoření pantheonu infantů vytvořil v roce 1862 architekt José Segundo de Lema (1823–1891). Dokončen byl ale až v roce 1888. Pantheon infantů je rozdělen do několika komnat, které se nacházejí pod sakristií a kapitulními místnostmi. Stěny pantheonu jsou pokryty šedým a bílým mramorem. V každé z těchto komnat se nachází mramorový oltář. Sochy a ornamenty, kterými jsou místnosti vyzdobeny vytvořil italský sochař

⁹³ LOPEZ 1983, 141–144

⁹⁴ LOPEZ 1983, 64

⁹⁵ Filip IV. Byl synem krále Filipa III. a Marie Habsburské. Doba jeho vlády byla pro Španělsko politickým úpadkem. Jeho manželkou byla dcera francouzského krále Jindřicha IV. Isabella Bourbonská. Společně měli sedm dětí, z nichž se dospělosti dožili jen Baltazar Carlos a Marie Tereza. Po smrti Isabelly se oženil se svou neteří Marií Annou, se kterou měl tři syny a dvě dcery. Během své vlády se snažil udržet španělskou nadvládu nad Nizozemím, ale Severní Nizozemí se v roce 1579 odtrhlo od jižních Flander a v roce 1581 vyhlásilo nad Španělskem nezávislost. S Nizozemím vedl válku, která byla přerušena uzavřením příměří v roce 1609 na dvanáct let. Nakonec Španělsko muselo definitivně uznat nezávislost. (HAMANN 1996, 120–121)

⁹⁶ LOPEZ 1983, 73–78

Jacobo Bartta di Leopoldo podle modelů madridského sochaře Ponciana Ponzana 1813–1877).⁹⁷

1.9. Kapitulní místnosti

Kapitulní místnosti se nachází v jižní části kláštera El Escorial. Pojmenování těchto místností je podle hieronymitských mnichů, kteří tyto místnosti využívali ke kapitulním zasedáním.⁹⁸

Dnes se v těchto prostorech nachází muzeum obrazů, posvátných oděvů, umělecké předměty ze stříbra a slonoviny.⁹⁹

Klenby dvou velkých místností, které jsou nazývány Sala Vicarial a Sala Prioral, jsou vyzdobeny groteskní výzdobou, kterou zhotovili janovští umělci Nicola Granello, Orazio Cambiaso, Lazzaro Tavarone a Fabrizio Castello. Před výzdobou kapitulních místností pracovali umělci na výzdobě groteskní klenby a bitevních scén v Sálu bitev. Na stropě kapitulních síní se nachází výjevy mytologických, fantaskních, alegorických a přírodních motivů.¹⁰⁰

V Sala Vicarial se nachází pět obrazů španělského malíře Juana Fernandéze Navarrete, zvaného El Mudo (1526–1579) – *Narození Krista* (1578–1579), *Stětí svatého Jakuba Staršího* (1571), *Svatý Jeroným* (1569).¹⁰¹ Ve vedlejší místnosti Sala Prioral se nachází obrazy José de Ribery (1591–1652), Raffaelovy a Tizianovy kopie obrazů.¹⁰²

⁹⁷ LOPEZ 1983, 77–79

⁹⁸ LOPEZ 1983, 95–96

⁹⁹ LOPEZ 1983, 95–96

¹⁰⁰ LOPEZ 1983, 95–96

¹⁰¹ LOPEZ 1983, 105–106

¹⁰² LOPEZ 1983, 106–107

1.10. Sbírký Filipa II. v klášteře El Escorial

Filip II. byl vášnivým sběratelem umění, při formování jeho uměleckého vkusu sehrály roli jeho zahraniční cesty, sbírky jeho otce Karla V. a dalších členů rodiny. Své sbírky Filip II. rozšiřoval po celý život, uměleckými díly vybavil několik španělských paláců.¹⁰³

V El Escorialu vytvořil král Filip II. velkou sbírku uměleckých děl, rukopisů, knih.¹⁰⁴ Umělecké sbírky shromáždil Filip II. nejen v Escorialu, ale také v madridském Alcázaru a v paláci El Pardo. Své nejlepší a nejvýznamnější sbírky náboženského malířství umístil právě v klášteře El Escorial.¹⁰⁵ V majetku krále Filipa II. se v El Escorialu nacházelo 1150 obrazů.¹⁰⁶

Jeden z prvních obrazů, který byl do El Escorialu umístěn byl obraz od vlámského malíře Michiela Coxie (1499–1592) – *David a Goliáš (1585)*, který pocházel ze sbírek Marie Habsburské.¹⁰⁷

V roce 1574, když byly dokončeny podstatné části, především klášterní a palácové prostory, zahájil Filip II. přeměnu kláštera El Escorial v jednu z největších sbírek náboženských obrazů v Evropě.¹⁰⁸

Ve sbírkách v El Escorialu jsou nejvíce zastoupena díla italských mistrů. Do kláštera král dodal díla italského malíře Tiziana a dalších benátských mistrů.¹⁰⁹ Nacházely se zde také díla Leonarda da Vinciho (1452–1519),

¹⁰³ CHECA, Fernando 1992, 142

¹⁰⁴ CALVERT 1907, 29

¹⁰⁵ CHECA, Fernando 1992, 242

¹⁰⁶ VOCELKA/HELLER 2012, 101

¹⁰⁷ CHECA, Fernando 1992, 242

¹⁰⁸ CHECA, Fernando 1992, 243

¹⁰⁹ CHECA, Fernando 1992, 242

Raffaella (1483–1520), Sebastiana del Piomba (1485–1547), Lucy Cambiasa (1527–1585) a dalších.¹¹⁰

Vedle italských děl dodal do kláštera Filip II. také sbírku vlámských obrazů, nejvíce uměleckých děl od Hieronyma Bosche (1450–1516), ale v jeho sbírce se objevují také díla Rogiera van der Weydena (1400–1464), Joachima Patinira (1483–1524), Quentina Massyse (1466–1530), Antonia Mora (1516–1576).¹¹¹

Ve sbírkách také nechybí díla španělských umělců, díla Juana Fernández de Navarrete (1526–1579) a dvorního malíře Filipa II. Alonsa Sanchéze Coella (1532–1588).¹¹²

¹¹⁰ CHECA, Fernando 1992, 243

¹¹¹ CHECA, Fernando 1992, 243

¹¹² CHECA, Fernando 1992, 245

2. Italští malíři ve Španělsku

Italské malíře na svém dvoře zaměstnával již císař Karel V. Král Filip II. měl velmi vyhraněný malířský vkus. Z italského umění obdivoval především benátské malířství a jeho nejoblíbenějším umělcem byl Tizian.¹¹³

Během stavby kláštera El Escorial bylo zapotřebí spoustu umělců, kteří se podíleli na výzdobě různých částí kláštera – baziliky, knihovny, sálu bitev, kapitulních místností. Filip II. snažil na svůj dvůr přivést jeho oblíbené malíře, ale ne všichni pozvání o Španělska přijali. Například benátčané Paolo Veronese a Tintoretto pozvání Filipa II. odmítli. I přesto ale pro španělského krále vytvořili v Itálii několik obrazů, které byly následně převezeny do Španělska.¹¹⁴

Pro tuto kapitolu jsem vybrala umělce, kteří pracovali na dvoře Filipa II. a zároveň byli zaměstnáni v El Escorialu.

2.1. Federico Zuccari (1540–1609)

Federico Zuccari se narodil v roce 1541 v Sant' Angelo in Vado (Urbino). Federico začínal jako učeň v dílně svého otce Octaviana. V letech 1555 až 1563 pracoval společně se svým starším bratrem Taddeo Zuccarim¹¹⁵ (1529 Sant' Angelo in Vado, Urbino – 1566 Řím). Taddeo a Federico společně pracovali v roce 1560 na freskách v presbytáři kostela Santa Maria dell'Orto v Trastevere.¹¹⁶ Do Benátek odcestoval v roce 1564,

¹¹³ MORÁN TURINA 1999, 104

¹¹⁴ MORÁN TURINA 1999, 104

¹¹⁵ Taddeo Zuccari již v mládí přišel do Říma, kde poznal práci manýristických umělců především Polidora da Caravaggia a Perina del Vaga, který měl vliv na jeho formování výrazu a stylu. V Římě pracovala na výzdobě fasády Palazzo Mattei a na výzdobě kaple v kostele Santa Maria della Consolazione. (ZLATOHLÁVEK 2016, 57-58)

¹¹⁶ HLUŠIČKOVÁ/MORGANTI/WANKOVÁ/ZLATOHLÁVEK/ZLATOHLÁVKOVÁ 2016, 58

kde pracoval na obrazech pro výzdobu kaple Grimaniho v San Francesco della Vigna.¹¹⁷ Při jeho pobytu v Římě ho ovlivnili Polidoro da Caravaggio (1499–1543) a Perino del Vaga (1501–1547). Po smrti jeho staršího bratra Taddea Zuccariho v roce 1566 pokračoval v několika jeho započatých pracích například výzdoba vily rodiny Farnese Caprarola, výmalba Saly Regia v Apoštolském paláci ve Vatikánu.¹¹⁸

Do španělského kláštera El Escorial přišel Federico Zuccari v roce 1585. Během tří let, které Zuccari strávil ve španělském Escorialu namaloval v bazilice velký oltářní obraz, dva relikviářové oltáře a fresky v křížové chodbě kláštera.¹¹⁹

První zakázkou Zuccariho na španělském dvoře byly relikviářové oltáře. Později byly tři z jeho osmi oltářních obrazů nahrazeny a všechny fresky v klášteře, kromě jedné nahradil Pellegrino Tibaldi. Oltářní obraz v relikviáři upravil španělský malíř Juan Gomez, jehož práce v bazilice kláštera El Escorial spočívala především v opravě obrazů, které se králi Filipovi II. nelíbily.¹²⁰ Nedorozumění mezi Fedricem Zuccarim a králem Filipem II. pramenila z rozdílných priorit a hodnot. Pro Filipa II. byla důležitá především obsahová správnost a pro Zuccariho byla důležitější invence.¹²¹ Vedle malby se věnoval také teorii umění. Zemřel v Itálii v Římě v roce 1609.¹²²

¹¹⁷ <https://www.britannica.com/biography/Federico-Zuccaro> (vyhledáno 12. 6. 2023)

¹¹⁸ HLUŠIČKOVÁ/MORGANTI/WANKOVÁ/ZLATOHLÁVEK/ZLATOHLÁVKOVÁ 2016, 113

¹¹⁹ MULCAHY 1987, 502

¹²⁰ MULCAHY 1987, 502

¹²¹ MULCAHY 2004, 230

¹²² HLUŠIČKOVÁ/MORGANTI/WANKOVÁ/ZLATOHLÁVEK/ZLATOHLÁVKOVÁ 2016, 113

2.2. Pellegrino Tibaldi (1527–1596)

Pellegrino Tibaldi se narodil v Lombardii v roce 1527. Pro jeho vzdělání byl rozhodující pobyt v Římě, kde se seznámil s Perinem del Vagou.¹²³ Tibaldi začínal jako malíř fresek a olejových obrazů a v roce 1561 se stal architektem města Milán.¹²⁴

Jeho první vztah k El Escorialu se datuje k roku 1571. V tomto roce zaslal do Escorialu návrh pro baziliku, ale tyto návrhy se ztratily a není tedy známo, jak ovlivnily baziliku ve španělském Escorialu. Král Filip II. souhlasil v roce 1583 s přestěhováním Tibaldiho do Španělska, ale protože měl své závazky v Miláně, musel svůj odjezd o tři roky odložit.¹²⁵

Do Španělska ke službám Filipa II. odjel v roce 1586. Ve Španělsku se opět vrátil k malbě. Jeho hlavním dílem ve Španělsku byly fresky na klenbě v klášterní knihovně v El Escorialu.¹²⁶

Na severní straně knihovny se nachází freska Filosofie a na druhé straně je freska s motivem teologie, mezi nimi je klenba knihovny vyzdobená freskami s náměty sedmi svobodných umění (rétorika, dialektika, gramatika, aritmetika, geometrie, astrologie a hudba). Sedm svobodných umění se nachází ve středu klenby a z každé strany jsou obklopeny alegorickými atributy, které symbolizují každé ze sedmi svobodných umění. A následně jsou v bočních částech zobrazeny dva příběhy, které mají vztah k oboru, ke kterému se vztahují. Výzdoba je obohacena historickými, literárními

¹²³ <https://dbe.rah.es/biografias/16943/pellegrino-pellegrini> (vyhledáno 12. 6. 2023)

¹²⁴ SCHOLZ 1984, 766

¹²⁵ <https://dbe.rah.es/biografias/16943/pellegrino-pellegrini> (vyhledáno 12. 6. 2023)

¹²⁶ SCHOLZ 1984, 766

a mytologickými postavami, které se vztahují k sedmi svobodným uměním.¹²⁷

Souběžně s freskami v knihovně měl namalovat tři plátna pro oltářní obraz, které měly nahradit původní obrazy od Federica Zuccariho. Jednalo se o dva obrazy ve spodní části oltáře – *Klanění pastýřů* a *Zjevení Páně* a o ústřední scénu s *Umučením svatého Vavřince*. V roce 1592 přepracoval další dva obrazy pro boční oltáře baziliky – *Svatý Michael Archanděl* a *Umučení svaté Uršuly*.¹²⁸

V roce 1593 dokončil tři freskové obrazy na hlavním schodišti kláštera, které nahradily první verzi Lucy Cambiasa. Námětem pro fresky bylo zjevení Krista po jeho smrti: Magdaléně, třem Mariím a učedníkům v Emauzích.¹²⁹

Po dokončení prací zůstal Pellegrino Tibaldi ve Španělsku další dva roky, poté se vrátil zpátky do Itálie. Zemřel v Miláně v roce 1596.¹³⁰

2.3. Tizian Vecellio (1488/90–1576)

Tizian se narodil v severní Itálii v obci Pieve di Cadore kolem roku 1490. V Benátkách se vyučil v dílně Gentila Belliniho (1429–1507) a od něj později odešel k jeho bratrovi Giovannimu Bellini (1430–1516). V roce 1508 začal spolupracovat s Giorgionem (1477–1510) na výzdobě průčelí domu Fondaco dei Tedeschi.¹³¹ Po smrti Giovanniho Belliniho v roce 1516 se sblížil s dvorem ferrarských vévodů d'Este. Alfonso I. d'Este si u Tiziana

¹²⁷ IGLESIA 1999, 121

¹²⁸ <https://dbe.rah.es/biografias/16943/pellegrino-pellegrini> (vyhledáno 12. 6. 2023)

¹²⁹ <https://dbe.rah.es/biografias/16943/pellegrino-pellegrini> (vyhledáno 12. 6. 2023)

¹³⁰ <https://dbe.rah.es/biografias/16943/pellegrino-pellegrini> (vyhledáno 12. 6. 2023)

¹³¹ KRSEK 1976, 12

objednal obrazy pro svou pracovnu, tyto obrazy patřily k prvním Tizianovým mistrovským dílům.¹³²

Tizianovými největšími patrony byli španělští Habsburkové. Při návštěvě Itálie, konkrétně Mantovy a Ferrary poznal císař Karel V. díla Tiziana a tehdy vyslovil přání nechat se portrétovat Tizianem. První portrét císaře Karla V. vznikl při příležitosti jeho korunovace v roce 1530 v Bologni, na tomto dnes ztraceném portrétu byl císař portrétován v brnění. Tehdy byl také navázán vztah mezi umělcem a jeho královským patronem.¹³³

Vztah mezi španělskými Habsburky a Tizianem pokračoval i za vlády Filipa II., který považoval Tiziana za výjimečného a nadaného umělce a byl jeho nejvýznamnějším mecenášem.¹³⁴ Kromě portrétů vytvořil pro Filipa II. také obrazy s náboženskou a mytologickou tematikou – *Danae (1545)* a *Venuše a Adonis (1554)*.¹³⁵ Na dvoře Filipa II. Tizianova díla obdivoval mimo jiné také Juan Fernández Navarrete, který některá jeho díla kopíroval.¹³⁶ Pro klášter El Escorial si král Filip II. objednal v roce 1564 u Tiziana obraz *Umučení svatého Vavřince*. Díky korespondenci Filipa II. s vyslanci v Benátkách a s Tizianem je dobře znám celý proces zadání a vývoje díla. Do kláštera El Escorial se obraz dostal v roce 1574. Tento obraz je jedním z posledních mistrovských děl Tizianovy tvorby.¹³⁷

Kromě obrazů od Tiziana si Filip II. objednal do kláštera El Escorial oltářní obrazy i od dalších benátských mistrů Tintoretta (1519–1594) a Paola

¹³² KRSEK 1976, 16

¹³³ KRSEK 1976, 16-21

¹³⁴ MORÁN TURINA 1999, 104

¹³⁵ <https://www.museodelprado.es/coleccion/artista/tiziano-vecellio-di-gregorio/d5a82a70-aa3f-4355-b733-97c04d9690ab?searchMeta=tizian> (vyhledáno 12. 6. 2023)

¹³⁶ SMART 1972, 211

¹³⁷ <https://www.patrimoniocional.es/colecciones-reales/pintura/martirio-de-san-lorenzo> (vyhledáno 12. 6. 2023)

Veroneseho (1528–1588), ale tyto díla nakonec v bazilice nebyla instalována, kvůli svým formátům a kompozičním přístupům.¹³⁸

2.4. Giovanni Battista Castello (1500–1569)

Giovanni Battista Castello zvaný Bergamasco se narodil kolem roku 1500 v Gandinu u Bergama. Jeho otec Giovanni Maria Castello přišel kolem roku 1540 do Janova jako asistent malíře z Cremony Aurelia Bussa.¹³⁹

S Lucou Cambiasem spolupracoval v Janově na výzdobě Palazzo Vincenzo Imperiale. Bergamasco byl zároveň architektem tohoto paláce.¹⁴⁰ Společně také pracovali v letech 1558–1559 na výzdobě kostela San Matteo v Janově.¹⁴¹

Do Španělska na dvůr krále Filipa II. přišel v roce 1567. Zde se měl podílet na výzdobě kláštera El Escorial, ale pracoval také na výzdobě v palácích El Pardo a Valsain.¹⁴²

Nejvýznamnějším dílem, které Giovanni Battista Castello ve Španělsku vytvořil byla fresková a štuková výzdoba nového sálu na královském Alcázaru v Madridu, na které s ním spolupracoval Gaspar Becerra (1520–1570).¹⁴³ V lednu roku 1568 poskytl král Filip II. Castellovi peníze pro jeho janovský tým, který tvořili umělci: Nicola Granello, Francesco da Urbino, Giovanni Maria da Urbino, Francesco da Viana, Pietro Milanese, Fabrizio Castello. Do Itálie se již nevrátil, zemřel v roce 1569 v Madridu.¹⁴⁴

¹³⁸ SUÁREZ QUEVEDO 1999, 76

¹³⁹ <https://dbe.rah.es/biografias/46649/giovanni-battista-castello> (vyhledáno 12. 6. 2023)

¹⁴⁰ ZLATOHLÁVEK 2006, 45

¹⁴¹ <https://dbe.rah.es/biografias/46649/giovanni-battista-castello> (vyhledáno 12. 6. 2023)

¹⁴² ZLATOHLÁVEK 2006, 45

¹⁴³ CHECA, Carmen García-Frías 2004, 86

¹⁴⁴ <https://dbe.rah.es/biografias/46649/giovanni-battista-castello> (vyhledáno 12. 6. 2023)

2.5. Luca Cambiaso (1527–1585)

Luca Cambiaso se narodil v roce 1527. Vyučil se u svého otce Giovanniho Cambiasa¹⁴⁵ (1495–1579) a v Janově měly vliv na jeho ranou tvorbu i fresky Perina del Vaga (1501–1547), Domenica Beccafumiho (1486–1551) a Pordenona (1484–1539).¹⁴⁶

V Římě, který navštívil pravděpodobně v roce 1547 ho zaujaly práce Raffaela (1483–1520) i Michelangela (1475–1564). Vliv Michelangela v Cambiasovi prohloubil zájem o kresbu figur. V roce 1558 zahájil spolupráci s architektem a malířem Giovannim Battistou Castellem na výzdobě paláce Vincenzo Imperiale v Janově. Malířský a kreslířský styl Bergamasca a Cambiasa byl velmi podobný. Luca Cambiaso svůj kreslířský styl proměnil na konci padesátých let, kdy se pomocí rovných čar, které kladl kolmo na sebe, tím se snažil vyjádřit objem předmětů i figur. Jeho specifický kreslířský styl byl napodobován již za jeho života.¹⁴⁷ Nejdůležitější zakázky v Janově získal Luca Cambiaso v letech 1550 až 1583.

Na dvůr španělského krále Filipa II. byl pozván v roce 1583. Spolu s ním do Španělska přišel jeho syn Orazio Cambiaso, Lazzaro Tavrone a Gaspare Forlani.¹⁴⁸

I přesto že byl Luca Cambiaso na dvůr krále Filipa II. povolán především jako malíř fresek, tak využil své všestrannosti a v roce 1583 namaloval čtyři plátna pro boční oltáře baziliky v klášteře El Escorial – Svatá

¹⁴⁵ Giovanni Cambiaso měl v Janově malířskou dílnu, která vyřizovala zakázky do janovských kostelů a paláců. (ZLATOHLÁVEK 2016, 55)

¹⁴⁶ ZLATOHLÁVEK 2006, 45–47

¹⁴⁷ HLUŠIČKOVÁ/MORGANTI/WANKOVÁ/ZLATOHLÁVEK/ZLATOHLÁVKOVÁ 2016, 54

¹⁴⁸ CHECA, Carmen García-Frías 2004, 117

Anna, Kázání svatého Jana Křtitele, Umučení svaté Uršuly a jedenácti tisíc panen a Archanděl Michael. Obrazy s námětem Umučení svaté Uršuly a Archanděl Michael byly považovány za nedostatečné, a tak byly v roce 1592 objednány znovu u malíře Pellegrina Tubaldiho.¹⁴⁹

V roce 1584 pracoval na výzdobě klenby nad presbytářem v bazilice kláštera El Escorial, kde vyobrazil námět Korunování Panny Marie Nejsvětější trojicí a po stranách ve čtyřech lunetách se nachází proroci Daniel, Ezechiel, Izajáš a Jeremiáš.¹⁵⁰

Posledním dílem, které Luca Cambiaso vytvořil ve španělském klášteře El Escorial bylo v roce 1567 freskové dílo na hlavním schodišti kláštera, podle návrhu Giovanniho Battisty Castella. Náměty zobrazují výjevy ze života Krista, později byly tři z nich přemalovány Pellegrinem Tibaldim. Kvůli svému špatnému stavu nemohl Luca Cambiaso dokončit fresky v křížové chodbě evangelistů a v relikviářových oltářích. Po jeho smrti v roce 1585 byl pro tuto práci pozván tým italského malíře Federica Zuccariho.¹⁵¹

¹⁴⁹ <https://dbe.rah.es/biografias/26290/luca-cambiaso> (vyhledáno 12. 6. 2023)

¹⁵⁰ <https://dbe.rah.es/biografias/26290/luca-cambiaso> (vyhledáno 12. 6. 2023)

¹⁵¹ <https://dbe.rah.es/biografias/26290/luca-cambiaso> (vyhledáno 12. 6. 2023)

3. Malíři sálu bitev

Filip II. povolal pro malířskou práci nejen v klášteře El Escorial, ale i v dalších španělských královských rezidencích například v madridském Alcazaru, palácích El Pardo a Valsain, dva janovské umělce Giovanniho Battistu Castella¹⁵² (1509-1569) a Luca Cambiasa¹⁵³ (1527-1585), kteří s sebou přivedly týmy asistentů.¹⁵⁴

Tito umělci se specializovali na ornamentální groteskní malbu. V klášteře El Escorial pracovaly oba jejich týmy na výzdobě reprezentativních místností – například výzdoba sakristie, kapitulních místností, knihovny, Sálu bitev.

Všechny místnosti mají jasný ikonografický obsah, i když se na první pohled může zdát, že mají pouze ornamentální charakter. Ikonografický program, je ve většině místností především nábožensko-alegorického typu, v bitevním sálu pak epicko-hrdinského typu.¹⁵⁵

Giovanna Battista Castello byl na královském dvoře ve službách Filipa II. od roku 1567, jeho pomocníci přišli na královský dvůr v roce 1568.

Castellův tým tvořili jeho žáci Francesco da Urbino (1545-1582), Giovanni Maria da Urbino, Francesco da Viana, Pietro Milanese, Nicola Granello (?-1593), Fabrizio Castello (1560-1617).¹⁵⁶

¹⁵² Giovanni Battista Castello, zvaný Bergamasco se narodil v roce 1500. Kolem roku 1540 přišel do Janova jako asistent malíře z Cremony Aurelia Bussa. Do Španělska na královský dvůr Filipa II. přišel v roce 1567. Zemřel v Madridu v roce 1569. (<https://dbe.rah.es/biografias/46649/giovanni-battista-castello>, vyhledáno 6. 6. 2023)

¹⁵³ Luca Cambiaso se narodil v roce 1527. Vyučil se u svého otce Giovanniho Cambiasa. V roce 1558 začal spolupracovat s Giovanniem Battistou Castellem, se kterým pracoval na výzdobě Palazzo Vincenzo Imperiale v Janově. Na královský dvůr Filipa II. byl pozván v roce 1583. Ve Španělsku pracoval v klášteře El Escorial. V roce 1585 zemřel v Madridu. (ZLATOHLÁVEK 2006, 45-47)

¹⁵⁴ CHECA, Carmen García-Frías 2004, 113

¹⁵⁵ CHECA, Carmen García-Frías 2004, 113

¹⁵⁶ CHECA, Carmen García-Frías 2004, 113

V roce 1583 přišel do Španělska tým Lucy Cambiasa. Jeho tým tvořili Lazzaro Tavarone (1556-1641), Orazio Cambiaso (?-1600), Gaspare Forlani.¹⁵⁷

Prvním oficiálním společným dílem obou janovských týmů byla výzdoba klenby v sálu bitev, na které pracovali malíři Nicola Granello, Fabrizio Castello, Lazzaro Tavarone a Orazio Cambiaso.¹⁵⁸

3.1. Nicola Granello

Nicola Granello byl nevlastním synem malíře Giovanniho Battisty Castella. Malířem se vyučil ještě u svého otce Nicolosia Granelly.¹⁵⁹ Do Španělska přišel společně s Castellem, který byl od roku 1567 v královských službách Filipa II.¹⁶⁰ Jeho nevlastní bratr byl Fabrizio Castello, kterého měl po smrti Giovanniho Battisty Castela, v roce 1569, povinnost vyživovat až do roku 1577.¹⁶¹

V roce 1571 byl jmenován královským malířem. V klášteře El Escorial byl zaměstnán od roku 1575 až do své smrti v roce 1593. Jeho hlavním dílem v klášteře byla výzdoba klenby královské galerie¹⁶² v letech 1584-1585. Na výzdobě tohoto prostoru se podílel společně se svými spolupracovníky Lazzarem Tavarone, Oraziem Cambiasem a jeho nevlastním bratrem Fabriziem Castellem.¹⁶³

¹⁵⁷ CHECA, Carmen García-Frías 2004, 117

¹⁵⁸ CHECA, Carmen García-Frías 2004, 177

¹⁵⁹ HLUŠIČKOVÁ/MORGANTI/WANKOVÁ/ZLATOHLÁVEK/ZLATOHLÁVKOVÁ 2016, 64

¹⁶⁰ KUBLER 1984, 97

¹⁶¹ HLUŠIČKOVÁ/MORGANTI/WANKOVÁ/ZLATOHLÁVEK/ZLATOHLÁVKOVÁ 2016, 64

¹⁶² Do roku 1764 byl prostor sálu bitev pojmenován jako královská galerie. (CHECA, Carmen García-Frías 2004, 117)

¹⁶³ KUBLER 1984, 97

Jeho dalším úkolem byly fresky na klenbách kapitulních síní. Tento úkol dostal v roce 1586 a jeho hlavním pomocníkem při práci v těchto síních byl Orazio Cambiaso.¹⁶⁴

Narozdíl od svých spolupracovníků Lazarra Tavarone a Orazia Cambiasa zůstal do konce života ve Španělsku, kde zemřel v roce 1593 v Madridu.¹⁶⁵

3.2. Fabrizio Castello

Do Španělska přišel společně se svým otcem Giovannim Battistou Castellem a nevlastním bratrem Nicolo Granellem v roce 1568.¹⁶⁶ Po smrti jeho otce v roce 1569 zůstal ve Španělsku a dál pracoval ve službách španělského krále.¹⁶⁷ Vzdělával se u svého nevlastního bratra, který byl za něj zodpovědný až do roku 1577.

V letech 1582 až 1583 pracoval na obrazech, které zobrazují rozestavěný klášter El Escorial. Tyto plátna sloužily králi Filipovi II. jako informace o postupu prací na stavbě, při jeho tehdejšímu pobytu v Lisabonu. Od roku 1582 také spolupracoval s Francescem de Urbinem, Nicolo Granellem a Francescem da Vianem na výzdobě klenby chóru baziliky v El Escorialu. Roku 1584 byl jmenován královským malířem.¹⁶⁸

¹⁶⁴ KUBLER 1984, 97

¹⁶⁵ HLUŠIČKOVÁ/MORGANTI/WANKOVÁ/ZLATOHLÁVEK/ZLATOHLÁVKOVÁ 2016, 64

¹⁶⁶ CHECA, Carmen García-Frías 2004, 113

¹⁶⁷ KUBLER 1984, 97

¹⁶⁸ <https://dbe.rah.es/biografias/100858/fabrizio-castello> (vyhledáno 26. 5. 2023)

V roce 1587 začal pracovat na bitevních scénách v královské galerii.¹⁶⁹ Na freskách v sálu bitev s Castellem pracovali Granello, Tavarone a Cambiaso, se kterými následně pracoval i na výzdobě kapitulní síně.¹⁷⁰

Stejně jako Nicola Granello zůstal ve Španělsku až do své smrti v roce 1617. Poslední roky jeho života pracoval pro krále Filipa III.¹⁷¹

3.3. Lazzaro Tavarone

Lazzaro Tavarone byl v Janově žákem Lucy Cambiasa. V roce 1583 doprovázel svého mistra spolu s jeho synem Oraziem Cambiasem do Španělska. Stejně jako Luca Cambiaso i Lazzaro Tavarone obdržel od krále Filipa II. titul královského malíře.¹⁷²

Jeho první zakázkou ve Španělsku byla výzdoba Sálu bitev v klášteře El Escorial, na které s ním pracovali další italští umělci Nicola Granello, Fabrizio Castello a Orazio Cambiaso.¹⁷³

V roce 1590 dostal Lazzaro Tavarone od krále Filipa II. povolení k návratu do Itálie. Až do konce života zůstal v Janově, kde pracoval například na fresce v presbytáři kostela San Lorenzo a v paláci Spinola, kde na klenbě hlavního sálu namaloval obraz Filipa II. a jeho tažení v Portugalsku.¹⁷⁴

¹⁶⁹ KUBLER 1984, 97

¹⁷⁰ <https://dbe.rah.es/biografias/100858/fabrizio-castello> (vyhledáno 26. 5. 2023)

¹⁷¹ CHECA, Carmen García-Frías 2004, 126

¹⁷² <https://dbe.rah.es/biografias/100889/lazaro-tavarone> (vyhledáno 26. 5. 2023)

¹⁷³ <https://dbe.rah.es/biografias/100889/lazaro-tavarone> (vyhledáno 26. 5. 2023)

¹⁷⁴ <https://dbe.rah.es/biografias/100889/lazaro-tavarone> (vyhledáno 26. 5. 2023)

3.4. Orazio Cambiaso

Orazio Cambiaso přišel do Španělska se svým otcem Lucou Cambiasem v roce 1583.¹⁷⁵ Ve Španělsku pracoval nejprve jako asistent svého otce při výzdobě klenby v presbytáři baziliky v klášteře El Escorial.¹⁷⁶

V roce 1584 začal pracovat spolu s dalšími janovskými umělci Granellem, Castellem a Tavaronem na výzdobě Sálu bitev. Následně byl spolu se svými spolupracovníky pověřen výzdobou kapitulní síně.¹⁷⁷

Po smrti jeho otce Lucy Cambiasa požádal krále Filipa II. o povolení k návratu do Itálie. Král mu povolení udělil v roce 1586, ale Orazio Cambiaso se rozhodl odjezd odložit o tři roky. Až do svého odjezdu v roce 1589 v Sále bitev pracoval na fresce, která zobrazuje bitvu u La Higuera.¹⁷⁸

Na podzim roku 1589 se vrátil do Janova, kde pracoval až do své smrti, která se odhaduje kolem roku 1600.¹⁷⁹

¹⁷⁵ CHECA, Carmen García-Frías 2004, 117

¹⁷⁶ <https://dbe.rah.es/biografias/108849/orazio-cambiaso> (vyhledáno 26. 5. 2023)

¹⁷⁷ <https://dbe.rah.es/biografias/108849/orazio-cambiaso> (vyhledáno 26. 5. 2023)

¹⁷⁸ <https://dbe.rah.es/biografias/108849/orazio-cambiaso> (vyhledáno 26. 5. 2023)

¹⁷⁹ <https://dbe.rah.es/biografias/108849/orazio-cambiaso> (vyhledáno 26. 5. 2023)

4. Sál bitev

Sál bitev se nachází v jižním křídle kláštera San Lorenzo de El Escorial.¹⁸⁰ Sál je dlouhý 60 metrů, 6 metrů široký a 8 metrů vysoký.¹⁸¹

Tento sál je jedinou místností v celém klášteře, která není vyzdobena náboženskou tematikou, která ve zbytku kláštera zcela dominuje.¹⁸² Na jižní stěně sálu je vyobrazená bitva u La Higuera, která se odehrála v roce 1431. Na protější severní straně je devět oken, mezi kterými jsou fresky, které zobrazují bitvu u San Quentinu z roku 1557. Na východní a západní straně jsou epizody z bitev o Azorské ostrovy, které se odehrály v letech 1582–1583.¹⁸³

V průběhu let se název tohoto prostoru měnil. V roce 1587 byl v královském příkazu uváděn jako galería del cuatro (galerie čtyř).¹⁸⁴ V době, kdy na výzdobě sálu pracovali janovští umělci je sál uváděn pod několika názvy: Galerie jejího veličenstva, Galerie královského pokoje, Galerie bitvy, Galerie královské komnaty, Velká královská galerie, Soukromá královská galerie.¹⁸⁵ Až v roce 1764 se název této místnosti ustálil a od té doby je tento sál známý pod názvem Sala de Batallas (Sál bitev).¹⁸⁶

¹⁸⁰ CAMPOS, SEVILLA 1999, 167

¹⁸¹ BROWN 1998, 13

¹⁸² FERNÁNDEZ-GONZÁLEZ 2021, 146

¹⁸³ BROWN 1998, 13

¹⁸⁴ BROWN 1998, 13

¹⁸⁵ CAMPOS, SEVILLA 1999, 172

¹⁸⁶ CAMPOS, SEVILLA 1999, 172

Jakou funkci měl tento sál plnit není dodnes vysvětleno.¹⁸⁷ Právě z důvodu změn názvu tohoto sálu v průběhu let je pravděpodobné, že za vlády Filipa II. sál sloužil podle potřeby k různým účelům současně.¹⁸⁸

O výzdobě této galerie rozhodl sám král Filip II. Výzdobou sálu byli v roce 1584 pověřeni čtyři italsí umělci z Janova Nicola Granello, Lazzaro Tavarone, Fabrizio Castello a Orazio Cambiaso. Tito umělci pracovali nejprve na výzdobě klenby sálu. Po dokončení klenby byli pověřeni i výzdobou stěn sálu bitevními scénami.¹⁸⁹ V roce 1587 začali s výzdobou jižní stěny freskou zobrazující bitvu u La Higuera a o tři roky později v roce 1590 pokračovali výzdobou dalších stěn, kde se nachází bitva u San Quintinu a bitvy na Azorských ostrovech.¹⁹⁰ Filip II. kladl důraz při výběru bitev, aby byly vybrány pozemní a námořní bitvy, které zastupují všechny druhy válečných operací a druhy zbraní.¹⁹¹

Klášteř El Escorial není jediným španělským královským palácem, ve kterém se nachází fresky s bitevní výzdobou. Například v madridském Alcázaru je ve velkém sálu vyobrazena série vítězství Karla V. Také palác El Pardo byl vyzdoben důležitými bitvami Habsburků.¹⁹²

4.1. Klenba s groteskní výzdobou

Jako první byla v galerii bitev vyzdobena klenba sálu. Práce na výzdobě klenby sálu probíhaly v letech 1584 až 1585. Celý projekt měl na starosti

¹⁸⁷ CAMPOS, SEVILLA 1999, 170

¹⁸⁸ CAMPOS, SEVILLA 1999, 172

¹⁸⁹ CHECA, Carmen García-Frías 2004, 117

¹⁹⁰ FERNÁNDEZ-GONZÁLEZ 2021, 142

¹⁹¹ CAMPOS, SEVILLA 1999, 207

¹⁹² FERNÁNDEZ-GONZÁLEZ 2021, 147

Nicola Granello, spolu s ním na výzdobě pracovali malíři Lazzaro Tavarone, Fabrizio Castello a Orazio Cambiaso.¹⁹³

Klenba sálu bitev je vyzdobena groteskní výzdobou. Groteska se v 16. století rozšířila po celé Evropě. Po roce 1563 vyšel ve Španělsku spis Francisca de Holandy (1517–1585), kde byly kopírovány motivy výzdoby Domu Aurelia v Římě, který byl významnou inspirací pro grotesky v pokročilém 16. století. Umělci, kteří pracovali na výzdobě klenby v Sálu bitev znali grotesky ze svého rodného města. Nicola Granello prošel školením u Bergamasca, který grotesky prováděl v janovských palácích – Villa della Pechiera, Palazzo Imperiale, Carrega-Cataldi.¹⁹⁴

Velká část plochy klenby je ponechána bílou barvou, díky tomu vynikne groteskní malba. Ve středu stropu se nachází modré pozlacené medailony čtvercových a oktogonálních tvarů, ve kterých se nachází ženské alegorické figury.¹⁹⁵

Klenba je zaplněna množstvím mytologických postav, fantastickými postavami, skutečnými zvířaty, postavami andělů a lidských postav s hudebními nástroji. Groteskní malba je zpracována s miniaturistickou precizností a jemností.¹⁹⁶ Inspirací pro grotesky v této místnosti je Perino del Vaga (1501–1547), který se vzory naučil na pracích ve vatikánských lodžích v Římě.¹⁹⁷ Sál bitev měl oslavovat dynastickou velikost španělských Habsburků v souladu s antickými božstvy.¹⁹⁸

¹⁹³ CHECA, Carmen García-Frías 2004, 118

¹⁹⁴ HLUŠIČKOVÁ/MORGANTI/WANKOVÁ/ZLATOHLÁVEK/ZLATOHLÁVKOVÁ 2016, 66

¹⁹⁵ HLUŠIČKOVÁ/MORGANTI/WANKOVÁ/ZLATOHLÁVEK/ZLATOHLÁVKOVÁ 2016, 66

¹⁹⁶ CAMPOS, SEVILLA 1999, 200

¹⁹⁷ HLUŠIČKOVÁ/MORGANTI/WANKOVÁ/ZLATOHLÁVEK/ZLATOHLÁVKOVÁ 2016, 66

¹⁹⁸ CHECA, Carmen García-Frías 2004, 118

Mytologické postavy, které se dochovaly na klenbě sálu odpovídají hlavním bohům: Saturn, Kybelé, Juno, Ceres, Vulkán, Neptun, Venuše, Mars, Merkur, Pomona, Proserpina, Prométheus. Z alegorických postav se dochovaly pouze rozvážnost, pravda, filosofie a astrologie.¹⁹⁹

K postavám na klenbě byly vytvořeny kresebné předlohy, většinu z nich vytvořil Nicola Granello.²⁰⁰ Ve sbírkách kroměřížského zámku se dochovala jedna z kreseb Nicola Granelly – kresba *bohyně Juno*, která je datována mezi lety 1584–1585. Granellova kresba bohyně Juno je jediná známa kresba, která se přímo vztahuje k výzdobě klenby sálu bitev.²⁰¹ Původně byla kresba několikrát v Československu vystavena jako práce janovského malíře Lucy Cambiasa. Následně se v Art institutu v Chicagu zabývala Mary Newcome kresbou *Diana doprovázená pávem*, která je podobná kroměřížské kresbě. Liší se jen v několika drobných odchylkách. Tuto kresbu připsala Mary Newcome Lazzaru Tavaronovi, následovníkovi Lucy Cambiasa. Tato kresba v klášteře El Escorial nebyla použita, ale mohla sloužit později i pro jiné realizace.²⁰² Později se zabývala i kroměřížskou kresbou, o které se vyjádřila, že je spíše než prací Lazzara Tavaroneho prací Granella. Badatelka Laura M. Giles u příjmení Granello použila jméno Nicolosio (jméno otce Nicola Granella). Roku 1993 vyšla publikace o italských freskařích, kteří pracovali v klášteře San Lorenzo de El Escorial, kde Mary Newcome uvedla kresbu Lazzara Tavroneho, vztahující se volně k freskám na stropě Sálu bitev v El Escorialu. Následně vyšla doplňující publikace, ve které Mary Newcome publikovala kroměřížskou kresbu bohyně Juno s pávem jako práci Nicolý Granella. Tato kresba je velmi přesným návrhem pro bohyni Juno, která je namalována na stropě Sálu bitev mezi groteskami.

¹⁹⁹ CHECA, Carmen García-Frías 2004, 118

²⁰⁰ CHECA, Carmen García-Frías 2004, 119

²⁰¹ Z HLUŠIČKOVÁ/MORGANTI/WANKOVÁ/ZLATOHLÁVEK/ZLATOHLÁVKOVÁ 2016, 66

²⁰² ZLATOHLÁVEK 2006, 48

Kresba je namalována technikou jemně lavírovaného pera, kterou jsou vytvářeny objemné až kubizující tvary.²⁰³ Kresba zobrazuje bohyni Juno, která má na hlavě korunku, v levé ruce drží žezlo a vedle ní je nakreslen páv.²⁰⁴

Další tři kresby se dochovaly v klášterní knihovně El Escorialu, tyto kresby lze úzce spojit s výzdobou v Sálu bitev, které podle rukopisu odpovídají Bergamascovu způsobu.²⁰⁵ V madridském muzeu Prado se nacházejí kresby, které jsou úzce spjaty s některými postavami namalovanými na klenbě. Cambiasovy kresby mohly být původně určený pro jiný projekt, ale v sálu bitev je mohl použít někdo z jeho týmu jako předlohu.²⁰⁶

Po dokončení výzdoby klenby sálu bitev byli tito čtyři janovští malíři pověřeni groteskní výzdobou i v několika dalších místnostech v klášteře El Escorial – v knihovně, sakristii a kapitulních místnostech.²⁰⁷

4.2. Bitva u La Higuera

V roce 1430 došlo k několika střetnutím mezi vojsky Kastilského království a Nasridského království. V březnu roku 1431 bylo naplánováno tažení na předměstí Medina del Campo, kdy kastilská vojska zaútočila na Granadu se snahou svrhnout Muhammada VIII. a způsobit co největší škody muslimům. V polovině června vojska Jana II. Kastilského překročila španělsko-muslimskou hranici. Po překročení hranic se zvýšil počet ozbrojených akcí, kde křesťané dosahovali mnoha úspěchů. Následně

²⁰³ HLUŠIČKOVÁ/MORGANTI/WANKOVÁ/ZLATOHLÁVEK/ZLATOHLÁVKOVÁ 2016, 66

²⁰⁴ ZLATOHLÁVEK 2006, 48

²⁰⁵ CHECA, Carmen García-Frías 2004, 119

²⁰⁶ CHECA, Carmen García-Frías 2004, 120

²⁰⁷ CHECA, Fernando 1992, 358

pokračovalo tažení kastilských vojsk až na granadské předměstí Puerta de Elvira, kde měli za úkol zničit maurský oddíl. Zde začaly boje s Maury, kterým se nepodařilo vzdorovat a během krátkého času byli poraženi.²⁰⁸

Bitva u La Higuera je jediná historická událost vyobrazená v tomto sále, která neodkazuje na žádnou z válek Filipa II. nebo jeho otce a neodkazuje ani na žádnou událost habsburské dynastie.²⁰⁹

Freska zobrazující bitvu u La Higuera, na jižní straně sálu, je rozdělena na tři části: tábor, bitva a následky porážky.²¹⁰ Obraz má napodobovat gobelín, který je ze všech stran zakončen stejně širokým lemem se stejným vzorem a v dolní části jsou namalovány třásně se štrápci. V horní části se nachází imitace hrotů, které vyvolávají iluzi zavěšení gobelínu. Malba je rozdělena dveřmi, u kterých se iluzivní malba skládá jako závěs a tím je ponechán volný prostor dveří.²¹¹

Jako předloha pro tuto malbu sloužilo malované plátno zobrazující vítězství Jana II. Kastilského v bitvě u La Higuera, které bylo nalezeno v Alcázaru v Segovii. Toto plátno nechal Filip II. zrestaurovat²¹² a plátno určil jako předlohu pro fresku v Sálu bitev v El Escorialu.²¹³ Předloha přesně odpovídá dobovým dokumentárním pramenům o Granadě. Předpokládá se, že předběžné skici provedl neznámý umělec, který byl svědkem konfliktu. Dnes je plátno připisováno florentskému malíři Dello di Niccolò Delli (1403-1470)^{214, 215}.

²⁰⁸ CAMPOS, SEVILLA 1999, 174-176

²⁰⁹ CHECA, Fernando 1992, 366

²¹⁰ CAMPOS, SEVILLA 1999, 199

²¹¹ CAMPOS, SEVILLA 1999, 201

²¹² Restaurováním Filip II. pověřil kolem roku 1581 Fabrizio Castella. (CHECA, Carmen García-Frías 2004, 122)

²¹³ FERNÁNDEZ-GONZÁLEZ 2021, 144

²¹⁴ Dello di Niccolò Delli byl malíř a sochař, v letech 1433 až 1445 pracoval na dvoře kastilského krále Juana II. (FERNÁNDEZ-GONZÁLEZ 2021, 145)

²¹⁵ CHECA, Carmen García-Frías 2004, 122

Na výzdobě této stěny pracovali Nicola Granello, Fabrizio Castello, Lazaro Tavarone a Orazio Cambiaso, rozdělení prací mezi nimi, ale není příliš jasné. Malíři byli povinni se držet určeného vzoru, ale v souladu se skutečností a harmonií kompozice museli vymyslet barevnost, protože předloha, podle které pracovali byla grisaille²¹⁶. Na fresce lze dokonale rozlišit heraldické barvy šlechticů, kteří se bitvy zúčastnili.²¹⁷

4.3. Dobyť Saint Quentinu

Po dokončení malby bitvy u La Higuera na jižní straně sálu, pokračovala druhá fáze na protější severní straně sálu, kde je vyobrazené dobytí Saint Quentinu²¹⁸.²¹⁹ Na této fresce pracovali Nicola Granello, Fabrizio Castello a Lazzaro Tavarone.²²⁰

Tato bitva byla první bitvou Filipa II. jako nového krále a na jejím výsledku závisela Filipova pověst. Francouzské jednotky vedl Anne de Montmorency. Španělským jednotkám velel Emanuel Filibert Savojský²²¹. Střety mezi oběma armádami začaly ve vesnici Rocroi, ale Filip II. své armádě nařídil, aby se přesunula k nedalekému městu Saint Quentin. 10. srpna se obě armády střetly na bitevním poli a v krátké době španělská armáda dosáhla jednoho z největších vítězství své doby. Filip II. byl přesvědčen, že tak rychlé vítězství se podařilo jenom díky bohu, který byl nakloněn na jeho stranu a tím mu pomohl k dobrému začátku jeho vlády. A protože se bitva odehrála na svátek svatého Vavřince, král Filip II. se

²¹⁶ Grisaille – malba v šedém tónu (BLAŽÍČEK/KROPÁČEK 1991, 73)

²¹⁷ CHECA, Carmen García-Frías 2004, 122

²¹⁸ Město Saint Quentin se nachází na severu Francie.

²¹⁹ CAMPOS/SEVILLA 1999, 202

²²⁰ CAMPOS/SEVILLA 1999, 205-206

²²¹ Emanuel Filibert Savojský byl nizozemský guvernér.

rozhodl postavit klášter v El Escorialu a ten nechal zasvětit svatému Vavřinci.²²²

Cyklus zobrazující bitvu u Saint Quentinu se nachází na severní straně sálu. Celá stěna je rozdělena devíti okny, v prostoru mezi nimi se nachází devět scén zobrazující tažení u San Quentinu.²²³

První scéna zachycuje obléhání francouzského města Saint Quentinu španělskými vojsky Filipa II, následuje scéna vyobrazující bitvu u Saint Quentinu, na dalším panelu je namalováno obsazení města Saint Quentin, kde se v popředí objevuje stan krále Filipa II., který je zdobený královskými znaky. Na čtvrtém panelu je zachyceno dobytí hradu, následuje scéna, která zobrazuje španělské vojsko Filipa II. na cestě k francouzskému městečku Ham, na dalším panelu je vyobrazeno dobytí tohoto městečka. Na dalších dvou panelech jsou zobrazeny dvě scény bitvy u Gravelines a poslední panel vyobrazuje tábor krále Filipa II. před Doullensem.²²⁴

Stejně jako malba na jižní straně sálu i tyto obrazy imitují gobelín, který je po stranách lemován bordurou a dole je zakončen trásněmi se štrápci.²²⁵ Nad okny se nachází malé vlysy, které zobrazují dvojice andělů v různých pozicích se zbraněmi, praporce, hudebními nástroji, pochodní a korunou.²²⁶ Jako předloha pro zobrazení bitvy u Saint Quentinu byly obrazy od Rodriga de Holandy, který pravděpodobně vycházel z kompozic vytvořených Antonem van den Wyngaerde²²⁷. Předlohy Rodriga de Holandy jsou

²²² CABAÑAS 2017, 111-113

²²³ CAMPOS, SEVILLA 1999, 199

²²⁴ FERNÁNDEZ-GONZÁLEZ 2021, 142

²²⁵ CAMPOS, SEVILLA 1999, 202

²²⁶ CAMPOS, SEVILLA 1999, 202

²²⁷ Anton van den Wyngaerde jako grafický reportér se účastnil válečných tažení Karla V. V roce 1557 byl přítomen bitvě u Saint Quentinu. (CHECA, Carmen García-Frías 2004, 122)

kompozičně složitější než fresky, které si ale zachovávají stejnou geografickou, toponymickou a vojenskou přesnost.²²⁸

4.4. Bitvy na Azorských ostrovech

Fresky zobrazující bitvy na Azorských ostrovech jsou umístěny na krátkých stranách sálu naproti sobě. Toto rozdělení není v rozporu s předchozí vizí, kde je jedna celá stěna určena pro jednu bitvu, protože na každé straně sálu je zobrazena jiná bitva odehrávající se na Azorských ostrovech.²²⁹

Freska na východní straně sálu zobrazuje bitvu na ostrově San Miguel v roce 1582. Zde byla poražena francouzská flotila, která podporovala Antónia Portugalského.²³⁰ Na jaře v roce 1582 v Cádizu začal markýz ze Santa Cruz shromažďovat flotilu čtyřiceti velkých lodí, která vyplula v polovině června směrem k Azorským ostrovům. Oceánská bouře rozdělila flotilu na půl. Francouzský král Jindřich III. sestavil na pomoc Antónia Portugalského flotilu, která měla o více než 60 lodí více. I přesto, že markýz ze Santa Cruz si byl vědom přesily, rozhodl se bojovat.²³¹

Na západní straně sálu se nachází freska, která zobrazuje vylovení španělských vojsk v roce 1583 na ostrově Terceira.²³² Dobytím ostrova Terceira bylo Azorské souostroví definitivně začleněno do španělského království.²³³

²²⁸ CHECA, Carmen García-Frías 2004, 122-126

²²⁹ CAMPOS, SEVILLA 1999, 199

²³⁰ FERNÁNDEZ-GONZÁLEZ 2021, 142

²³¹ FERNÁNDEZ-GONZÁLEZ 2021, 142

²³² FERNÁNDEZ-GONZÁLEZ 2021, 142

²³³ CAMPOS, SEVILLA 1999, 186

Tyto malby uzavírají sál na východní a západní straně. Fresky byly objednány a provedeny ve stejné době jako malby zobrazující dobytí San Quentinu.²³⁴ Obě portugalské bitvy namaloval Nicola Granello.²³⁵ Pro tyto malby není známá žádná kresba či rytina, která by mohla sloužit jako předloha.²³⁶

²³⁴ CAMPOS, SEVILLA 1999, 203

²³⁵ FERNÁNDEZ-GONZÁLEZ 2021, 142

²³⁶ CHECA, Carmen García-Frías 2004, 126

Závěr

Klášter El Escorial byl v 2. listopadu 1984 zařazen do seznamu světového dědictví UNESCO. El Escorial byl postaven v letech 1563 až 1584. Sloužil nejen jako klášter, ale i jako královský palác a mauzoleum, tak jak to slíbil Filip II. svému otci Karlu V.

V první části byly popsány důvody, které vedly španělského krále Filipa II. k tomu, aby dal tento klášter vystavět. Co vše ovlivnilo projekt kláštera, jaké měl král Filip II. požadavky, které bylo potřeba splnit. Důležitými požadavky byla zejména jednoduchost, strohost. Klášter neměl narušovat ráz krajiny. S odstupem času lze říct, že všechny požadavky byly splněny. A to i přestože, následovníci Filipa II., již na strohosti a jednoduchosti netrvali. Jedná se důstojné pohřebiště pro španělskou královskou rodinu.

Byly zde popsány důležité části kláštera jako je knihovna – obsahující nejen rukopisy, ale i tištěné texty napříč odvětvími, v různých jazycích, bazilika – práce na hlavním oltáři byli svěřeny Juanu Navarettovi, dále na nich pracoval Federico Zuccaro a dokončil je Pellegrino Tibaldi. Další části Habsburský palác, ve kterém byly umístěny královské komnaty Filipa II., Pantheon – královská krypta, která byla dokončena až za vlády Filipa IV. A také kapitulní síně a Bourbonský palác. Jedna z podkapitol je věnována architektům této stavby Juanu Bautistu de Toledo a Juanu de Herrerovi. Je zde stručně zmíněn jejich životopis. Je zde uvedeno, na kterých částech výstavby se architekti podíleli. Je důležité si uvědomit, že architekti neměli úplnou volnost, ale každý jejich počín musel schválit a ovlivnil právě král

Filip II. Poslední část první kapitoly je věnována sbírkám Filipa II., který byl vášnivým sběratelem umění.

Druhá kapitola se věnuje italským umělcům, kteří pracovali na královském dvoře Filipa II. a zároveň se podíleli na výzdobě kláštera El Escorial.

Třetí kapitola se věnuje malířům, kteří vyzdobili Sál bitev. Výzdobou sálu byli pověřeni janovští malíři Nicolo Granello, Fabrizio Castello, kteří do Španělska přišli pod vedením Giovanni Battisty Castella a Lazzaro Tavarone, Orazio Cambiaso, ti přišli do Španělska pod vedením Lucy Cambiasa. Kromě sálu bitev se podíleli i na výzdobě dalších částí kláštera El Escorial, např. se podíleli na výzdobě sakristie, kapitulních místností a knihovny.

Čtvrtá kapitola je věnována Sálu bitev. Jedná se o jedinou místnost kláštera, která není vyzdobena náboženskou tematikou. Obrazy zde vyobrazené znázorňují důležité bitvy pro Španělsko bitvu u Saint Quentinu, bitvu u La Higuera a bitvy o Azorské ostrovy. K čemu sál bitev sloužil není úplně vysvětleno. Klenbu sálu bitev je vyzdobena množstvím mytologických postav, fantastickými postavami, skutečnými zvířaty, postavami andělů a lidských postav s hudebními nástroji, ženské alegorické figury. Je zde popsána také kresba Nicola Granelly Bohyně Juno s pávem, která se nachází v Arcidiecézním muzeu v Kroměříži.

Seznam literatury

ARRÓNIZ 2002 – Jesús ARRÓNIZ: El herrerianismo del Escorial y su influencia en el País Vasco y Navarra en los siglos XVII y XVIII. Madrid: 2002

BLAŽÍČEK/KROPÁČEK 1991 – Oldřich J. BLAŽÍČEK a Jiří KROPÁČEK: Slovník pojmů z dějin umění: názvosloví a tvarosloví architektury, sochařství, malby a užitého umění. Praha: 1991

BROWN 1998 – Jonathan Brown: La sala de batallas de El Escorial: La obra de arte como artefacto cultural. Salamanca: 1998

BUSTAMANTE GARCÍA 2002 – Agustín BUTAMANTE GARCÍA: Los proyectos para el Monasterio del Escorial. Madrid: 2002

CABAÑAS 2017 – José Miguel CABAÑAS: Breve historia de Felipe II. Madrid: Nowtilus, 2017

CALVERT 1907 – Albert Frederic CALVERT: The Escorial: A Historical And Descriptive Account Of The Spanish Royal Palace, Monastery And Mausoleum. New York: 1907

CAMPOS/SEVILLA 1999 – Francisco Javier CAMPOS, Fernández de SEVILLA: El Monasterio del Escorial y la pintura. San Lorenzo del Escorial, 1999

ČERNÁ 2011 – Jana ČERNÁ: Španělsko a Nový svět v době vlády Habsburků: věda, umění, filosofie. Praha: Epoque, 2011

DEMMERLE 2012 – Eva DEMMERLE: Habsburkové: dějiny jedné dynastie. Praha: Slovart, 2012

FERNÁNDEZ-GONZÁLEZ 2021 – Laura FERNÁNDEZ-GONZÁLEZ: Philip II of Spain and the architecture of Empire. Pennsylvania: The Pennsylvania State University Press, 2021

GARCÍA SANGUINO 2002 – Manuel GARCÍA SANGUINO: Juan de Herrera y la arquitectura en el arte de la madera en el Monasterio de San Lorenzo el Real del Escorial. Madrid: 2002

HAMANN 1996 – Brigitte HAMANN: Habsburkové životopisná encyklopedie. Praha: 1996

HLUŠIČKOVÁ/MORGANTI/WANKOVÁ/ZLATOHLÁVEK/
ZLATOHLÁVKOVÁ 2016 – Pavla HLUŠIČKOVÁ, Denis
MORGANTI, Veronika K. WANKOVÁ, Martin ZLATOHLÁVEK a
Eliška ZLATOHLÁVKOVÁ: Kroměřížský kabinet kresby: kresby
starých mistrů. Olomouc: Muzeum umění Olomouc, 2016

CHECA 2004 – Carmen García-Frías CHECA: Artistas genoveses en la
pintura decorativa de grutesco del Monasterio de San Lorenzo de El
Escorial. Madrid: 2004

CHECA 1992 – Fernando CHECA: Felipe II mecenas de las artes.
Madrid: Nerea, 1992

IGLESIA 1999 – Jesús IGLESIA: Las Artes Liberales en la Biblioteca
Real del Escorial, dos antecedentes iconográficos. San Lorenzo del
Escorial: 1999

KRSEK 1976 – Ivo KRSEK: Tizian. Praha: 1976

KUBLER 1984 – George KUBLER: Fabricio Castello at the Escorial
1567-1610. Studies in the History of Art 13, 1984

LOPEZ 1983 – Serrano Matilda LOPEZ: El Escorial: the Monastery and
the Prince's and Infant's little houses. Madrid: Patrimonio
Nacional, 1983

MORÁN TURINA 1999 – Miguel MORÁN TURINA: Los pintores
italianos del Escorial. Madrid: 1999

MULCAHY 2004 – Rosemarie MULCAHY: Philip II of Spain, Patron of the Arts. Dublin: Four Courts, 2004

MULCAHY 1987 – Rosemarie MULCAHY: Federico Zuccaro and Philip II: The Reliquary Altars for the Basilica of San Lorenzo de el Escorial. The Burlington Magazine, vol. 129, 1987

PALACIO NAVASCUES 2007 – Pedro PALACIO NAVASCUES: El Real Monasterio de San Lorenzo de el Escorial. Barcelona: 2007

PARKER 1998 – Geoffrey PARKER: Filip II. španělský král z rodu Habsburků, nejmocnější křesťanský vládce. Praha: 1998

SANZ DE MIGUEL 2013 – Carlos SANZ DE MIGUEL: El nuevo Palacio Real de San Lorenzo de El Escorial. Madrid: 2013

SCHOLZ 1984 – Michael SCHOLZ: New Documents on Pellegrino Tibaldi in Spain. 1984

SIGÜENZA 2010 – Fray José SIGÜENZA: La Fundación del Monasterio de El Escorial. Valencia, 2010

SMART 1972 – Alastair SMART: The renaissance and mannerism in Northern Europe and Spain. Londýn: 1972

SUÁREZ QUEVEDO 1999 – Diego SUÁREZ QUEVEDO: Tiziano y los venecianos en El Escorial. Madrid 1999

ŠTĚPÁNEK 2018 – Pavel ŠTĚPÁNEK: Španělské umění od Altamiry po Picassa. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018

VOCELKA/HELLER 2012 – Karl VOCELKA, Lynne HELLER: Život Habsburků: kultura a mentalita jednoho rodu. Praha: Plejáda, 2012

ZLATOHLÁVEK 2006 – Martin ZLATOHLÁVEK: Luca Cambiaso a jiní. Praha, 2006

Obrazová příloha

1. Klášter San Lorenzo de El Escorial

2. Klášter San Lorenzo de El Escorial

3. Hlavní portál kláštera San Lorenzo de El Escorial

4. Klášter San lorenzo de El Escorial

5. Bazilika kláštera El Escorial, San Lorenzo de El Escorial

6. Hlavní loď baziliky, San Lorenzo de El Escorial

7. Tizian: Portrét Filipa II., 1551, olej na plátně, 193x111cm, Museo del Prado Madrid

8. Knihovna v klášteře El Escorial

9. Nicola Granello, Fabrizio Castello, Lazzaro Tavarone, Orazio Cambiaso: Sál bitev, klášter San Lorenzo de El Escorial

10. Nicola Granello, Fabrizio Castello, Lazzaro Tavarone, Orazio Cambiaso: Bitva u La Higuera, freska, klášter San Lorenzo de El Escorial

11. Nicola Granello, Fabrizio Castello, Lazzaro Tavarone, Orazio Cambiaso: Detail fresky – Bitva u La Higuera, freska, klášter San Lorenzo de El Escorial

12. Nicola Granello, Fabrizio Castello, Lazzaro Tavarone, Orazio Cambiaso: Detail fresky – Bitva u La Higuera, freska, klášter San Lorenzo de El Escorial

13. Nicola Granello, Fabrizio Castello, Lazzaro Tavarone, Orazio Cambiaso: Detail groteskní výzdoby klenby sálu freska, klášter San Lorenzo de El Escorial

14. Lazzaro Tavarone: Dobytí a vypálení hradu Ham, freska, Sálu bitev, San Lorenzo de El Escorial

15. Fabrizio Castello: Dobytí Saint Quentin, freska, klášter San Lorenzo de El Escorial

16. Nicola Granello: Dobytí Azorských ostrovů, freska, Sál bitev, klášter San Lorenzo de El Escorial

17. Nicola Granello: Bohyně Juno s pávem, 1584–1585, kresba, pero v hnědém tónu, hnědě lavírováno, podkresba grafitem, papír, 434x311 mm, Kroměříž, Arcidiecézní muzeum Kroměříž

18. Nicola Granello: Bohyně Juno s pávem, freska, Sál bitev, klášter San Lorenzo de El Escorial.

Seznam vyobrazení

1. Klášter San Lorenzo de El Escorial. Foto: archiv autorky
2. Klášter San Lorenzo de El Escorial. Foto: archiv autorky
3. Hlavní portál kláštera San Lorenzo de El Escorial. Foto: archiv autorky
4. Klášter San Lorenzo de El Escorial.
Zdroj: <https://megaconstrucciones.net/?construccion=real-monasterio-san-lorenzo-del-escorial>
5. Bazilika kláštera El Escorial, San Lorenzo de El Escorial. Zdroj: <https://www.barcelo.com/guia-turismo/es/espana/madrid/que-ver/escorial/>
6. Hlavní loď baziliky, San Lorenzo de El Escorial.
Zdroj: <https://www.patrimonionacional.es/visita/real-monasterio-de-san-lorenzo-de-el-escorial/espacios/basilica>
7. Tizian: Portrét Filipa II., 1551, olej na plátně, 193x111cm, Museo del Prado Madrid. Zdroj: <https://www.museodelprado.es/en/the-collection/art-work/philip-ii/d12e683b-7a51-41db-b7a8-725244206e21>
8. Knihovna v klášteře El Escorial.
Zdroj: <https://www.patrimonionacional.es/visita/real-sitio-de-san-lorenzo-de-el-escorial/espacios/biblioteca>
9. Nicola Granello, Fabrizio Castello, Lazzaro Tavarone, Orazio Cambiaso: Sál bitev, klášter San Lorenzo de El Escorial.
Zdroj: <https://pbs.twimg.com/media/Dpym7teWsAAgnsP?format=jpg&name=medium>
10. Nicola Granello, Fabrizio Castello, Lazzaro Tavarone, Orazio Cambiaso: Bitva u La Higuera, freska, klášter San Lorenzo de El Escorial. Zdroj: CHECA Carmen García-Frías, 2004, 122
11. Nicola Granello, Fabrizio Castello, Lazzaro Tavarone, Orazio Cambiaso: Detail fresky – Bitva u La Higuera, freska, klášter San Lorenzo de El Escorial. Zdroj: <https://www.alamy.es/imagenes/sala-de-las-batallas-del-monasterio-de-el-escorial.html?sortBy=relevant>

12. Nicola Granello, Fabrizio Castello, Lazzaro Tavarone, Orazio Cambiaso: Detail fresky – Bitva u La Higuera, freska, klášter San Lorenzo de El Escorial. Zdroj: <https://www.alamy.es/imagenes/sala-de-las-batallas-del-monasterio-de-el-escorial.html?sortBy=relevant>
13. Nicola Granello, Fabrizio Castello, Lazzaro Tavarone, Orazio Cambiaso: Detail groteskní výzdoby klenby sálu freska, klášter San Lorenzo de El Escorial. Zdroj: CHECA Carmen García-Frías, 2004, 120
14. Lazzaro Tavarone: Dobytí a vypálení hradu Ham, freska, Sál bitev, San Lorenzo de El Escorial. Zdroj: CHECA Carmen García-Frías, 2004, 125
15. Fabrizio Castello: Dobytí Saint Quentin, freska, klášter San Lorenzo de El Escorial. Zdroj: CHECA Carmen García-Frías, 2004, 124
16. Nicola Granello: Dobytí Azorských ostrovů, freska, Sál bitev, klášter San Lorenzo de El Escorial Zdroj: CHECA Carmen García-Frías, 2004, 126
17. Nicola Granello: Bohyně Juno s pávem, 1584–1585, kresba, pero v hnědém tónu, hnědě lavírováno, podkresba grafitem, papír, 434x311 mm, Kroměříž, Arcidiecézní muzeum Kroměříž. Zdroj: <https://www.muzeum.cz/sbirky/kresba--42/nicola-granello--192/>
18. Nicola Granello: Bohyně Juno s pávem, freska, Sál bitev, klášter San Lorenzo de El Escorial.
Zdroj: HLUŠIČKOVÁ/MORGANTI/WANKOVÁ/ZLATOHLÁVEK/
ZLATOHLÁVKOVÁ 2016, 64

